

interkom

ČS FANDOM

informační
servis
fandomu
6-7/2014

Záplava fantastických novinek na Světě knihy

Letošní *Svět knihy* se nesl mimo jiné ve znamení science fiction, hororu a fantasy. Na fantastiku zaměřeným programem překypovalo zejména sobotní odpoledne knižního veletrhu – včetně už tradičního udílení cen Akademie science fiction, fantasy a hororu, rozmanitých besed, knižních křtů a dalších pořadů. Předávání cen tentokrát obohatilo několik nezapomenutelných momentů a vítězové na sebe v následující besedě, jež byla vítanou novinkou letošního ročníku, prozradili chtivému publiku řadu zajímavostí. Další novinky přinesl křest třetího dílu *Mycelia* a nechyběly ani aktuality týkající se audioknih vytvořených podle původní české fantastiky.

Díky zaměření na fantastiku se na *Světě knihy* každý den konal zajímavý žánrový program, který tradičně vrcholil udílením ocenění Akademie science fiction, fantasy a hororu za loňský rok. Během akce nastalo sice několik drobných zádrhelů typu špatně načasovaných odchodů předávajících z pódiu, ale šlo o maličkosti, které celkový průběh předávání ovlivnily minimálně. Pro mě se letošní ceremonie cen ASFFH řadí k dosud nejzajímavějším; podařilo se ji stihnout poměrně svižně a pár momentů ji učinilo nezapomenutelnou. Pohled moderátorů, když si pro cenu za nejlepší nakladatelství roku přišel Milan Gelnar z Arga v masce Ósseana a dle svého zvyku políbil všechny na pódiu, byl k nezaplacení. Óssean se pak po boku poněkud zaskočených moderátorů objevili ještě dvakrát – Vilma Kadlečková získala za své *Mycelium I: Jantarové oči* ocenění jak za nejlepší domácí fantastickou knihu, tak za knihu roku.

Mycelium nebylo jediným počinem, který posbíral více cen; *Legendy: Prokleté knihovny* zabodovaly v kategoriích výtvarného díla, povídky i povídkové knihy a Martin Šust si na pódium přišel jednak pro cenu za dlouholetou práci pro SF, a ve společnosti části redakce rovněž pro ocenění za nejlepší žánrový web pro stránky XB-1. Všem čtenářům webu děkujeme za přízeň! Svět knihy byl pro internetovou redakci XB-1 výjimečný také tím, že se část redakce sešla vůbec poprvé na živo. Bylo příjemné poznat lidi, které jsem dosud znala pouze z jedniček a nul, a znovu vidět ty, které potkávám jen několikrát ročně na conech či křtech.

Celkový seznam vítězů cen ASFFH si můžete prohlédnout v souhrnu zveřejněném na webu XB-1 krátce po vyhlášení výsledků. Většina z nich se dostavila i na besedu následující ihned po předávání. Tomáš Bandžuch, vítěz povídkové kategorie, na sebe prozradil, jaký pedant je na historické detaily – jako historik zabývající se zejména první polovinou 20. století, které se věnuje i ve fikci, našťáší ví, kde hledat patřičné informace, a jeho příběhy si rádi přečtou i někteří kolegové historici. Vilma Kadlečková vyprávěla o vzniku *Mycelia* a jeho kořenech v nápadu na komorní novelu s umírajícím protagonistou, vlivu 11. září i studia zahradní architektury, které do příběhu postupně zapustilo své podhoubí. Jana Šouflová zase zmínila své začátky s vodovými barvami a snem ilustrovat knihy. Milan Žáček popsal svůj vztah k Chinu Miévillovi, jehož díla překládá, Michael Bronec lákal čtenáře na pokračování na str. 7

OBSAH

Záplava fantastických novinek	1	Svět re-pre má další stoupence	14	DOGMA	31
Čtenářův průvodce po Interkomu	2	Spisovatelé mají kouzelná zadní vrátka...	14	Desátý ročník ankety Aeronautilus	32
Pepino v ZOO	2	řiká František Novotný	15	Historie evropských duelů a šermu	32
Hvězdný bulvár	3	Rodinné stříbro a kočičí zlato	20		
Akademie 2014 – Soutěž národů	7	Nebo nad Berlinom	22		
Zážitky z pobytu v össenské hlavě	8	Civilizační šok2 – Poučila se Amerika	23		
Epocha a svět Plástve	8	z jedenáctého září?	23		
Žádné divné kusy	9	Časem s vědou – květen	27		
Plány v plánech za mlhami iluzí	10	Třetění letitého popularizátora	28		
Jantarové oči jako audiokniha	10	Otázka faktů aneb Pravdy o pravdě	28		
Pád do temnot	11	Časem s vědou – červen	29		
Ordinace v Robotické zahradě	12	Třetění letitého popularizátora	30		
František Novotný: Valhala	13	Na vlně sebeklamu	30		

SVĚT KNIHY PRAHA
BOOK WORLD PRAGUE
15.–18. 05. 2014

Čtenářův průvodce po Interkomu

K obsahu tohoto čísla

Vzpamatovat se z Akademie a dohnat kvůli ní zameškané nebylo ani letos jedno-
douché, proto i tento Interkom vychází jako dvojčíslo. Ale nebojte se, nahradíme vám
to v době podzimních plískanic, kdy budete mít více času na čtení a my vám každý
měsíc pošleme nové číslo.

Na knižním veletrhu Svět knihy se v programu předávání Cen Akademie objevily
dvě zajímavé knihy z našeho žánru, Mycelium: Pád do temnoty a Klenoty české fanta-
sy, recenze na obě najdete na následujících stránkách.

Pokračujeme v seriálu rozhovorů, který započal v minulém čísle textem věnova-
ným Honzovi Poláčkovi, tentokrát si přečtete důkladný rozhovor Zuzany Hlouškové
s Františkem Novotným.

Do minulého čísla se nějak nevešlo Dogma Filipa Gotfrida, dostanete tedy více
než dvojnásobný nášup. Martin Gilar v Civilizačním šoku na druhou píše o změnách,
které jedenácté září vyvolalo v USA, a jak se tyto promítly v životě běžných lidí.

A jak je v dvojčíslech zvykem, Časem s vědou a Třeštění letitého popularizátora
také dostáváte v dvojnásobné dávce.

Recenzemi přispěli Roman Lipčík, Julie Nováková a Jarda Houdek.

Zdeněk Rampas

Pepino v ZOO

Velemloci v Praze, u toho musím být (už kvůli SFK Mlok a proto, že miluju Čapkovu
Válku s mloky), tak jsem se tam konečně vydal: Zprvu IC ze Zábřehu, pak do Holešo-
vic a busem 112 do ZOO. Koupil jsem vstupenku (první pondělí v měsíci pro důchod-
ce za 1Kč!) a v 10:30 jsem prošel turniketem.

Plánek u vchodu mne trochu děsí – ta rozloha, ale znám svůj úkol.

Po oblouku cestičky jdu vzhůru (se zastávkami u pavilonů) až k Oboře a rozhled-
ně – tam samozřejmě vylezu nahoru, odměním se za to obcerstvením, pak obloukem
dolů na Gočárovu domy a geostezku, malý odpočinek (s palačinkou a výhledem na
tu rozhlednu) a je tu hlavní cíl - VELEMLOKÁRIUM !

Zabrousím teď trochu do „historie“. Moc se to nevědělo – velemloka měli ve skle-
pení přírodovědné fakulty v Praze – původně to byl dar našim soudruhům od čínské
delegace prý někdy v šedesátých letech. Byl jsem s vedením fakulty dohodnutý, že
se na něj mohu přijet podívat (ale prý je dost vzteklý), ale než k tomu došlo, tak v roce
2000 uhynul (no – nějak po povodni, nikdo se nehlásí k tomu, jak to tehdy bylo...).

A teď bylo s velkou slávou otevřeno velemlokárium v ZOO Praha. Tam je zakázá-
no fotit (i bez blesku), neboť velemloci reagují i na zaměřovací paprsek digitálů – tak
jen oficiální materiály ZOO a tajná foto (ta druhá „po setmění“ od 14 hod. – to jsou
pak živější). Taky je tam panel o Karlu Čapkovi a Válce s mloky... Máme mladou ge-
neraci, která si kupodivu ráda vyslechla audio Války s mloky – no a já taky. Oficiálně
se dalo vyfotit u „gypsového“ velemloka.

Pak si prohlížím i všechny ostatní pavilony v této části ZOO. Do srázu je to tak pro
horské kopytníky, já jasně lanovkou (jedna jízda 20 Kč). Projdu pavilony na kopci a
ty na jeho druhé straně přes údolí slonů a Afriku ke vchodu. Dostí se zdržím u panelů
o povodni.

Zvířenu jsem moc nefotil, vše raději na vlastní oči – a záběrů je (kvalitnějších) na
netu neúřekom. Čtrnáctá hodina už ukazovala 31 °C (další panel s počítadlem, že je
nás tady 4600).

V suvenýrech jsem koupil celý Štěpánkův komiks „Válka s mloky“, který jsem za-
tím měl jen z časopisů (ABC a Kometa) a u obědovečeře v Oceánu jsem sledoval ví-
dea ze ZOO.

Pepa Mlok ze spolku Robot (7. 7. 2014)

interkom

**INFORMAČNÍ SERVIS
ČESKOSLOVENSKÉHO
FANDOMU**

číslo 6-7/2014 (292)

Adresa redakce:

INTERKOM

Letecká 6,
161 00 Praha 6,
Česká republika

e-mail: zrampas@gmail.com

<http://interkom.vecnost.cz>

Šéfredaktor:

Zdeněk Rampas, MCL

Grafická redaktorka:

Kristýna Benediktová

Redakční kruh:

Richard Klíčnik a Michaela

Autoři tohoto čísla:

Tereza Dědinová, Martin Gilar,
Filip Gotfrid, Zuzana Hloušková,
František Houdek, Jaroslav Houdek,
Vilma Kadlečková, Roman Lipčík,
Dáša Mehešová, Jarek Mostecký,
Julie Nováková, František Novotný,
Jan Poláček, Pepa Vašát,
Zdeněk Rampas

Sponzoři tohoto čísla

Jan Haberle
Daniela Kovářová
Jiří Doležal
Jiří Grunt

Vychází nepravidelně.

Uzávěrka tohoto čísla
byla dne 13. 7. 2014

ISSN 1212-9089

Všechny články a recenze

© INTERKOM

Hvězdný bulvár

Odposlechnuto

Pořadat Akademii SFFH je jako mlátit se klavírem do levé ruky. Taky nic moc, ale to blaho, když přestanete (nebo je rozdání poslední cena). **Zr**

Tak zatím nejlepší část Hejna bez ptáků byla ta, jak jsem si mezi dvěma kapitoly znovu přečetl Dunu. **Twitter**

Když jste nešťastní, osamělí nebo frustrovaní, vždycky si uvědomte, že jedno z nejkrásnějších světél ve vašem životě je žárovka v lednici. **Mimibazar**

„Brambory jsou cizí plodina a do evropské krajiny nepatří!“

„Jsme proti výstavbě kanalizace narušující migraci žížal!“

(Strana zelených, 16. století)

Potíž některých politických stran je v tom, že nabízejí spíš alternativní realitu než reálnou alternativu. **Twitter**

◆ ◆ ◆

● **9. května** odesílám do tiskárny květnový Interkom, mohlo by se po letech podařit, že se z něho jako první dovíte výsledky letošní Akademie SFFH.

● **11. května** dokončuji nástin scénáře Akademické ceremonie a posílám jej moderátorovi Tomáši Skoupému s tím, že jej ještě dopracuji podle jeho připomínek.

● **12. května** okolo třetí konečně z Brna dorazily už v pátek odeslané certifikáty Akademie. Popadl jsem je a vyrazil do Železné ulice, kde sídlí

Obec spisovatelů a kde momentálně úřaduje Pavel Weigel. Když mi Pavel jako pověřený auditor podepsal všech 14 certifikátů, popovídali jsme si s Františkou Vrbenskou (potom co asi 20 minut něco probírala s Aničkou Šochovou) a vyrazil jsem na schůzku s Adélkou, abych jí předal vstupenky a probrali jsme pár podrobností jejího účinkování. Jen jsme se rozloučili, zazvonil telefon a ona Draky omlouvá se, že nebude moci pomoci s moderováním, jediné že by jen kvůli tomu na skok přijela ze Šluknovského výběžku. Usoudil jsem, že už je dost potrestaná i tak, a ujistil jsem ji, že to nějak zvládneme vlastními silami. Pak jedu pro plakáty, které pro Akademii zajistil Jirka Pavlovský s Janou Jůzlovou, do Čáslavské. Tam se bohužel dovidám, že Filip má nemocnou matku a asi nepřijde ani na Akademii. No snad jeho práci zastane Dáreček a další fanoušci, které přepadnu až na místě...

Diplomy a plakáty si uložím v Jindřišské a vydám se na ná-

břeží, abych stihl pořad Audioknihy na Vltavě, kde má vystoupit i Vilma (a Kateřina Tučková).

Nebyl jsem si jist, zda jdu správným směrem, naštěstí jsem ale na palubě zahlédl Honzu Vaňka, jr. a v podpalubí pak našel vedle Vilmy i Martina, Líbu, Markétu Gajdošovou, Františku Vrbenskou a další známé.

Vilma pak o všem na NYXu napsala:

Včerejší beseda byla fajn, byla tam Jana Stryková, která na audioknize Mycelia čte linii Kamelě, přečetla naživo krátký úryvek a úplně jsem zírala, jak krásně to od ní zní, má fakt nádherný hlas. Pak tam mluvila paní Škápíková, která dělá režii/dramaturgii a zkrátka to celé dává dohromady. Na Myceliu pracuje devět herců (mají to rozdělené na linie – nebude to dramatičtější v tom smyslu, že by se střídaly hlasy během dialogů, ale herci se střídají po úsecích podle toho, z pohledu které postavy je scéna podaná). Scény z pohledu Lucase čte Jaroslav Plesl, Fioninu linii Kristýna Frejová, dál nevím, ale třeba mě Honza doplní.

No a poprvé jsem naživo viděla Kateřinu Tučkovou, je překvapivě milá a sympatická (Žitkovské bohyně jsou nefalšovaný bestseller, tak bych čekala jistou dávku nafoukanosti, ale K. T. je od pohledu úplně normální :D).

Honza doplnil: právě jsem se vrátil z audiovečera, všechny tam byly moc sympatické (až na, jak to bývá, úhlavního šéfa podniku) a talentované, takže se myslím je nač těšit. A Vilma

Kateřina Tučková, Vilma, Jana Stryková a Jitka Škápíková

měla kontingent fanynek, který dotazy dokonce zahanbil ty Tučkové!

● **13. května** jdu na oběd s Richardem Klíčnickem, pak do Tritonu, kde naberu recenzní výtišky pro XB-1, ty odložím na čtvrtek v Jindřišské a naopak domů odnesu k razítkování a rámování diplomy Akademie. Večer se mi ze Soulu ozval Jaroslav Olša, jr. Potřebuje na nějakou literární konferenci člověka schopného pohovořit o české SF scéně.

● **14. května** dopoledne kvačím na Veletrh, kde se teprve staví a plní stánky, ale aby se plakáty ASFFH dostaly na ta správná místa, musím tam být tak brzy, že u spřátelených stánků není ani noha (tedy známá noha). Alespoň jsem našel stánky Pevnosti a XB-1, jsou vedle sebe a XB-1 má větší a hezčí, bohužel oba ještě prázdné. Z veletrhu jsem se vydal do Obecního domu na křest knihy *Secese – vítání umění 1900* a pak do Jalny pro Interkomy, které již obsahují výsledky Akademie a tak jsou ještě tajné :-).

Odpoledne se mi ozval Ondřej Jireš s žádostí o prostor k reklamě na Klenoty české fantasy, tak jsem mu nabídl čas, který původně měla obhospodařovat Draky. Ono to snad i letos dopadne dobře.

● **15. května** okolo půl desáté jsem zase na Výstavišti, u stánku Společenství Pevnosti je to jak v úlu, Tom Němec, Libor Marchlík, Martin Fajkus, Radek Volf, Klára Smolíková s Jorikou,

několik hostesek či prodavaček, a všemu akusticky vévodí JWP. Po čase dorazil ještě Robert Pilch a Martin Šust. V této společnosti mi rychle uteklo čekání, až ožije i sousední stánek XB-1. Předal jsem Vladovi plakát Akademie, který se jen tak tak vešel mezi velká plátna Martina Zhoufa po stěnách.

Pak jsem se vydal na obhlídku dalších stánků, našel jsem Epochu, Seqoy s Jirkou Pavlovským, Argo, tak jsem se zakecal s Geňou a Evou Kaiserovou, pak Antikvariát Valerie M. a Toma Štípského, Milana Fibigera, potkal jsem Filipa Gottrida a Přemka Houzvičku, jak plení antikvariáty a Knižní milí.

Večer jsem U Kruhu rozdával lístky na Svět knihy, Honza Kovanic byl tak hodný, že se stavil pro lístek Jany Rečkové, ohlchl jsem sice na jedno ucho, ale za radost z dobrého skutku to stálo. Pak jsem vyčkal Jardy Houdka, který se už těšil na Mycelium 3 (viz recenze na str. 11) a vyrazil jsem domů popohánět scénář Akademie.

● **16. května** jsem zase na Výstavišti, slíbil jsem tam donést povinné výtisky pro Moravskou zemskou knihovnu. Bláznec před Akademií se už dostal i do mé hlavy, přestože mi napsali, že se staví dopoledne, já četl odpoledne a minul jsem se.

Alespoň jsem v předstihu dovlekl diplomy a zítra s Michaelou povežeme „jen“ čtrnáct sošek. Díky stánku XB-1 a pochopení Saši Rusevského bude letos vůbec všechna logistika jednodušší.

● **17. května** nastal ten den. Dopoledne jsme s Michaelou dovezli z Jindřišské (zrovna je rozkopaná a nejezdí v ní tramvaje) dvě tašky SFing a uložili je na stánku XB-1. Michaela se vydala na programy a já zjišťoval, kdo už dorazil, potkal jsem Milana Krejčího, který před třetí přiveze Miloslava Havlíčka, a čekal jsem na telefon od dcery Ivana Kmínka Veroniky, která měla přijít se všemi sourozenci a Ivanovou matkou a bratrem.

Před druhou hodinou s pomocí Milanů Krejčího a Fibigera převážíme sošky z XB-1 k velkému sálu. Tam už vyčkávám, až dorazí moderátoři Tomáš Skoupý a Adélka Červenková a najde nás asistentka Markéta.

Pavel Kosatík zahajuje

Včas se objevili Pavel Kosatík, Míla Havlíček, promoklá rodina Kmínků (venku není útulno) a většina oceněných a těsně před třetí i zástupce sponzora con4PAS Dáša Genčiová s přítelem, jen trochu zabloudili ve vedlejším křídle, můžeme začít.

Dáreček s Michaelou a Markétou připravili pódium, za zástěnou si moderátoři doladují program a čas vesele běží, až nás obsluha sálu upomíná, že bychom měli začít. Je to milá změna proti předchozím rokům, kdy nám připomínali, že bychom měli skončit.

Zajdu tedy za moderátory, kdy že budeme moci začít, a dovím se, že zde jen čekají na pokyn, aby vyběhli na pó-

Franta Novotný v osseánském obklíčení

Kristina Novakowska

dium. Naštěstí je naše publikum ostřílené, a všichni jistě uvítali úvodních deset minut, kdy mohli promluvit s přáteli.

Vlastní předávání cen proběhlo bez větších problémů, pro cenu si nedošel jen Polaris. Naopak tradičně nezklamal Geňa, který solidárně s Vilmou dorazil v masce osseana. Vilma v ní ovšem chodila celý den, její postřehy najdete na str. 8.

Po předání poslední kategorie jsme se loučili se vzácnými hosty (a uklízeli pódium), naštěstí Ondřej Jireš a Martin Šust zajistili pokračování programu v sále Fantasy a SF (mezi stánky Pevnosti a XB-1). A co jsem zaslechl, i zde se sešlo dost diváků, kterým ani po Akademii nebylo fantastiky málo.

Ještě jsme chtěli vydržet na křest Mycelia v šest hodil, já pak ale zašel na povídání o korejské produkci Arga, takže nemohu referovat. Okolo sedmé jsme vyrazili

deštivou Prahou domů a celkem jsme promokli, ale bez zdravotních následků :).

● **18. května** se s Michaelou vzpamatováváme ze včerejška, platím účty a vyřizují maily, 16 dopoledne, zbytek do večera.

● **19. května** mi z Albatrosu přichází pozvání na křest knihy Eri-lian Terezy Janišové, a když mě za dva dny nového obchodu Fantazia pozval i Tom Němec, tak jsem potvrdil účast. Odpo-ledne se v Dokořán tak znemožním anýzovkou (neředenou), že zapomenu jít do RUR. Alespoň že jsem předtím předal Tomáši Kučerovskému Havlíčkovy obrazy pro chystanou monografii ZOOM.

Tereza Janišová (uprostřed se svou knihou:)

● **26. května** dostatečně vzpamatován z Akademie vyrážím do města. Nejprve se stavím u Toma Štípského v Nuslích, pak krátce navštívím Netopejra a od něj už je to jen pár kroků do knihkupectví Fantazia v Šafaříkově ulici. Před obchodem postávají pozdní příchozí, uvnitř je dost plno, asi protože Dejdar :-). Povídám si s Pepou Horkým z Pevnosti, když se po skončení zpěvu a (irských) tanců a odchodu Martina Dejgara dostanu dovnitř, tak narazím na Honzu Kotouče a mám dojem, že jsem na začátku zahlédl i Leonarda Medka.

Velkou část publika tvořily Tereziny fanynky, hlavně asi spolužačky a kamarádky, takže i po odchodu celebrit byl obchůdek docela plný, nicméně už se nedalo přehlédnout, že má velmi podobné uspořádání jako jeho předchůdce na Vinohradech. Ptal jsem se, zda jde o záměr, a dostal jsem několik ne zcela slučitelných odpovědí.

Ochutnal jsem jednohubky a šel se rozloučit a poděkovat za pozvání majiteli postávajícímu za pokladnou. Libor Marchlík dal vyvířt své upřímnosti slabě maskované humorem a pravil: „Ale my tě nezvalí“. Co se na to dalo odpovědět jiného než „Děkuji ti, náčelníku, že jsi mi připomenul, co jsi zač“.

● **27. května** se dovídáme, že Edita a Cyril Bromovi mají dceru Bereniku. Blahopřejeme.

● **28. května** nám Richard Klíčnick odhalil, že přezdívka Geňa je vlastně zkratka ze Sgeňa. (Vtip srozumitelný jen čtenářům My-

celia:). Večer v KJV se setkává 13 nejněvnějších členů a přátel Klubu na soutěži ve znalosti posledních vět v knihách Julese Vernea. Vyhrál, jak se dalo čekat, zase Filip Gotfrid :-)

● **29. května** ráno začal náročný den, když mě v osm hodin vzbudil kurýr PPL. Pak dočítám Mrtvý na Pekelném vrchu, co si o tom myslet, jako detektivka nic moc, o historii Horních Uher jsem se také nedověděl nic nového... Dopoledne vyrážím do Tritonu, ale s Monikou o Akademii nepočekám, je chorobná, pak nesu Interkom s recenzí monografie o Brdečkově do prodejny Harbor Vitae a pro známého kupuju knihu o Secesi.

U Kruhu (kupodivu stále ještě nekončí) nacházím Frantu Novotného, Vlada Říšu a Vlád'u Němce. Pak ještě dorazil Richard Šusta a Honza Pavlík, ale to už jsem se přesouval do kavárny Iluse ve Vladislavově ulici na literární večer Slova mají křídla.

Už ve dveřích jsem narazil na Miloslava Uličného a u jednoho stolku seděla Eva Hauserová. Na to, jak dlouho jsem se sem chystal, to byl docela šťastný termín. Eva četla ukázkou z chystané knihy *Noc v Mejdlovárně*, ono se to na první pohled nezdá, ale její dílo je vlastně plné humoru. A někdy málem až na hraně, třeba když hrdinka dá matce přezdívku Cyklonka B. I když to samozřejmě víc vypovídá o hrdince než autorce :-)

Pořad hudebně i obrazem doprovázel výtvarník Jiří Slíva (zapamatoval jsem si refrén: *...za deset let, jak to budem řešit.../ ...za padesát let, jak to budou řešit, ale to už bude pod střechami měšit*), slovo a prostor dostali i autoři z publika. Kdo chtěl, mohl přečíst jednu svou báseň či krátkou povídku. Večer připravili Dušan Spáčil a Lubor Falteisek.

● **2. června** se dostávám do RUR, pozdě ale přece, vyšla červnová Pevnost a XB-1, nebyl jsem ale v Čáslavské tak dlouho, že jsem až doma zjistil, že nemám ani květnová čísla. Je to všechno tak stejné :-)

Zcela mimořádné jsem se schodl s Filipem v tom, že časy, kdy byl na hranicích ostnatý drát, měly něco do sebe. Dnes mě přes hranici každý a vede to k tomu, že do Bruselu vysíláme exoty, jako je rádobyfilosof profesor Keller, a sem zveze Chomského. (Četl jsem Kellerův text o tom, jak světu vládne deset či kolik nejbohatších rodin, zdá se, že u nás už může být profesorem opravdu každý.)

● **3. června** vyšla na iLiteratuře recenze Jantarových očí od Borise Hokra. Mám za to, že ho k jejímu napsání donutil Pavel Mandys, a Boris, který se považuje za guru žánru fantasy, si nedokáže odpustit, že dílo, kterým se česká fantastika emancipovala, je považováno za SF. Takže stejně jako ve svých referátech o Akademii SFFH místo podstatných věcí opraňuje staré výřky internetové lúzy o autorce předurčené k vítězství a tak podobně.

Nedalo mi to a napsal jsem o tom na NYXu: Boris je trubka, nebo abych parafrázoval Viktora Černomyrdina o auditko vedle: *Myslel to dobře, ale dopadlo to jako vždycky*.

V článku o Akademii a teď o Myceliu opakuje vzpomínky a drby z doby, kdy se učil mluvit. A obávám se, že i když se občas na něco zeptá pamětníka, tak to stejně nepochopí.

Loni se mě třeba zeptal: *Kdy a jak se u nás začalo mluvit o fantasy žánru (ideálně i co si pod tím pojmem lidé představovali)?*

Tak jsem mu napsal, že naši anglicky čtoucí fanoušci SF postřehli její existenci už okolo roku 1979, ale protože nebyli dostatečně terminologicky vybavení, tak ji popisovali jako „feudální SF“, to jest příběhy od jejich oblíbených autorů, ale léta se tam na dracích, občas se čaruje, jsou tam krásné princezny a společenský řád se vrátil k feudalismu. (Osobně jsem to slyšel na besedě s J. Veisem, pozvaným na kolej Větrník.)

V doslovu ke Klenotům české fantasy si ale v jakési obraně před nejspíše imaginárními nepřáteli fantasy přečteme, že to znamenalo, že *fantasy je podřadná neinteligentní feudální sci-fi*, že. A nejspíše takovou informační hodnotu mají i ostatní jeho postřehy o vývoji fantastických žánrů...

● **7. června** vyrazím do klubu Cross na Crwecon. Vedle setkání s Tomášem Kučerovským a vůbec známými z komiksového světa si chceme s Janou Jůzlovou probrat letošní Akademii a přípravu na další rok.

Jana byla před Akademií dlouho nemocná a tak nějak hůř než jindy snáší, že po několika letech reformy Akademie výměny Akademiků za internetové žurnalisty si tzv. kritici Akademie stále vedou svou, jako by do věci neinvestovala tolik sil a tolik se toho nezměnilo. Mohl bych citit jakési zadostiučinění, že to ukazuje, jakou asi hodnotu měly tehdejší výtky a obvinění, ale spíš mě to také hlavně unavuje.

● **8. června** napadlo Míšu a Věru, že si vymění rajčatové keřiky, a tak jsme setkání rozvinuli do odpoledního dýchánku. Jen malého, nakonec se nás ještě s Vilmou a Honzou Vaňkem jr. sešlo jen šest, ale vzhledem k tomu, že šlo zatím asi o nejteplejší den roku, tak to bylo akorát, abychom se všichni vešli do stínu. Hlavním bodem programu vedle konzumace místních i dovezených lahůdek byly knihy z poslední doby: Neffův Pán vzduchu, Wrightova Evoluce boha, katalog k výstavě o secesi, kniha Retro ČS, ZOOM 1 a 2, a Míšiny úlovky z burzy, např. Andersonovy pohádky vydané v roce 1902. Ale zaujal i zpěvník pro četvrtou třídu ZDŠ z šedesátých let.

● **12. června** udělám svou tradiční trasu Triton – Argo, oběd s Richardem Klíčnikem, probrali jsme Akademii, ale došlo i na veselejší témata.

● **14. června** jsem odvečen na Muzejní noc, původní plán byl zajít jen do Zemědělského muzea na výstavu potravinářských obalů, ale fronta u vedlejšího Národního technického muzea odsejpalala tak rychle, že jsme čas do půlnoci nakonec strávili tam. Malá, ale zajímavá je (pro mě) nová expozice Naše moře, o Rakousko-Uherském válečném námořnictvu. Jinak jsem velký pokrok proti času před rekonstrukcí nezaznamenal, což je možná dobře, ona by se minulost neměla měnit (alespoň ne nijak prudce:). Míše to ale nedalo a nemilostivě mě odvedla i na obaly, takže nám ujela většina spojů a domů jsme se dostali někdy okolo třetí. Podobně jako loni mě překvapila velká účast cizinců ze všech světadílů (jen zakuklení muslimové chyběli), možná na tomhle způsobu propagace něco bude.

● **16. června** mi dorazila pozvánka na čiší vína s velvyslancem u příležitosti ukončení působení pana Jaroslava Olši, jr. jako mimořádného a zplnomocněného velvyslance České republiky v Korejské republice a jeho nástupu do funkce mimořádného a zplnomocněného velvyslance České republiky ve Filipínské re-

publice. Alespoň vím, kdy bude v Praze. (S velvyslanci je ta potřeba, že pokud člověk nerad cestuje, potkává je méně často, než by se mu líbilo :-). Jsem zvědav, zda tam potkám Filipa Škábu, ten původně začínal na Filipínách a dnes je zaměstnán u korejské korporace, kdežto u Jardy Olši, jr. jde o přesně opačný geografický posun.

V podvečer na delší čas naposledy zajdu do RUR, příští termín už koliduje s FF a pak propuknou prázdniny a dovolené...

Honta Macháček hájí Chomského a jeho kavárenské blábolení o disidentech, nějak zapadlo, že já jsem svůj žertík o prospěšnosti ostnatého drátu pronesl ještě před tím, než si Chomsky pustil pusu na špacír.

Pak jsme se s Honzou Vaňkem jr. vydali na krátkou návštěvu k Honzovi Hýskovi, ukázal nám mezi jinými kolorovanou Koudelkovu bibliofilii *O kouření* celou vysázenou vlastním písmem. Zaskuhrali jsme si nad zkažeností světa a někdy zase nashledanou.

● **20. června** se žení Petr Matějček (známější jako Mikeš ze Šumperka). Vzpomeneme si na něj na Klímovském večírku:-)

Ten byl po čase zase docela velký, vlastně jsme byli bez večírku od konce dubna a už to všem chybělo. Viktor pozval Šárku Novákovou a Marka Jančíka. Charakterizoval je jako recenzy, mimořádně sčtetlé a příjemné, SF pozitivní, Šárka navíc pracuje pro One Hot Book, kterážto společnost udělala z Jantarových očí audioknihu...

Doplňeno o tradiční účastníky bylo nás celkem devatenáct, děti různého věku nepočítaje, Mikovcovi poprvé vedle Garika dovedli i Jáchyma, takže se chvílku využila i zimní zahrada přeměněná na útulný salonek. Počasí bylo nejisté, takže nedošlo na venkovní grilování, ale Vilma připravila gril na raquette.

● **21. června** v sobotu se žení Martin Šust a Jirka Popiolek. Srdečné blahopřání posílá redakce Interkomu.

● **23. června** jsem si ale víc jak po měsíci přečetl recenzi Jirky Popiolka *Nelitostný, ale podmanivý svět pistolníků z Valhaly, Valhala Františka Novotného*, ve spoustě srágor chrlených fanouškovskými i komerčními weby se pár věcí, které říkají něco nového nebo zajímavého, ztratí ještě snáze, než jsem si myslel, dokonce ani z Legie.info nebyl na tuto recenzi odkaz. Jak pak věc nepřehlédnout :-)

● **24. června** vychází audiokniha Asfalt.

● **25. června** se v MATu schází poslední předprázdninový KJV, aby si vyslechl přednášku Františky Vrbenské o válkách v době Julese Vernea. Pokud měl někdo dojem, že koncert velmocí po Vídeňském kongresu zajistil svět bez válek, tak to neplatilo ani v Evropě, natož v ostatních světadílech. Pravda, v Evropě se začalo válčit tak nějak civilizovaněji, žádné řádění třicetileté války se neopakovalo a válčící strany se celkem snažily příliš neničit produktivní vrstvy obyvatelstva, ale jinde ve světě, v obou Amerikách, v Asii, na Indickém subkontinentě a Africe se to snadno dorovnálo. Celkově jsem nabyl dojmu, že podobně jako v jiných oblastech (chudoba, hlad, nedostupnost vzdělání), bylo nakonec přes všechny hrůzy dvacáté století pokrokem proti devatenáctému a jednadvacátému se zdá být lepší než dvacáté. Tedy ne že by cokoli z právě napsaného Františka řekla, to je jen má interpretace. **Zdeněk Rampas**

Akademie 2014 - Soutěž národů

14	13	12	11	10	09	08	07	06	05	04	03	02	01	00	99	98	97	96	S	Firma
19	9	26	18	17	9	1	3	5	0	1	0	3	0	0	0	0	0	0	92	Argo
16	3	3	3	6	6	2	3	2	2	1	3	11	4	7	0	0	0	0	56	Straky na vrbě
9	16	8	11	15	18	25	9	26	27	34	29	18	16	16	9	3	10	8	298	Laser / Laser-Books
8	14	6	4	28	7	18	32	15	5	20	10	0	0	0	1	0	0	0	160	Triton
7	0	5	6	2	3	4	11	2	12	5	11	17	7	14	17	7	6	16	145	Polaris
6	4	9	2	3	1	0	0	0	0	0	0	0	1	0	0	0	0	0	20	Brokilon
5	4	1	6	10	9	5	5	5	8	1	1	0	0	0	0	0	0	0	55	Pevnost
5	1	0	0	0	1	1	0	0	1	1	1	2	5	0	0	0	0	0	13	Fantom print
4	7	2	4	2	1	1	1	2	5	3	5	7	1	3	3	9	9	9	74	Ikarie XB1/Konektor
3	11	18	21	4	0	14	0	3	1	2	0	10	5	1	0	0	0	0	90	Albatros
2	13	2	0	1	3	0	3	2	3	7	7	21	10	16	10	27	6	5	136	Talpress
1	0	0	0	0	0	0	2	0	2	4	12	5	3	9	1	7	11	1	57	Klub J. Vernea / Poutník
1	2	0	1	2	3	1	1	1	1	1	1	0	1	7	7	6	6	3	44	Nová vlna
1	0	2	1	0	1	0	0	0	0	1	7	1	4	10	7	1	0	0	35	Fantázia
1	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	1	Hydra

Soutěž národů je neoficiální hodnocení Interkomu, tabulka se počítá z počtu nominací jednotlivých subjektů (nominace=1 bod) a ze získaných cen Akademie (5, resp. 3 body). Pokud některá nominace přísluší více subjektům, získává každý plný počet bodů. Současné hodnocení různorodých kategorií může být v něčem zavádějící, nicméně však naznačuje při porovnání více let určité tendence a má tedy smysl.

I letošní ročník Akademie byl celkově vyvážený, na každého se dostalo a nikdo si neurval příliš. Na první místo se hlavně zásluhou Mycelia vrátilo Argo, druhé místo získaly Straky na vrbě, všechny body za sborník *Legendy: Prokleté knihovny*. Třetí a další místa celkem bez překvapení, mezi bodované se vrátil Polaris a na paty mu šlape Brokilon :-)

ZR

Záplava fantastických novinek na Světe knihy (dokončení ze strany 1)

českou steampunkovou antologií vycházející koncem roku a Martin Šust prozradil, že pracuje na českém vydání série antologií *Divoké karty* s povídkami zasazenými do SF světa stvořeného slavným Georgem R. R. Martinem.

Následoval křest třetího dílu *Mycelia, Pádu do temnot*. Richard Klíčnick akci dovedně moderoval a ještě si u toho stačil odskočit do vedlejšího sálu pro další ocenění pro nakladatelství Argo. Vilma Kadlečková přečetla úryvek ze začátku knihy a skončila uprostřed velmi napínavé scény, což určitě k okamžitému přečtení navnadilo i ty čtenáře, kteří si původně knihu chtěli nechat na později. O chystané audioverzi prvního dílu promluvil vedoucí vydavatelství OneHot-Book, Martin Pilař. Návštěvníkům křtu prozradil, že jednotlivé kapitoly budou číst různí herci podle toho, čím pohled je v dané části knihy dominantní. Jako Lucas se objeví

Jaroslav Presl, jako Pinkertina Klára Issová a v roli Fiony Kristýna Frejová. Celkem se ve čtení vystřídá devět herců a v jejich podání nebude chybět ani *Lod!* Na trh by se audiokniha měla dostat na přelomu května a června.

Audioknihy podle původní české a slovenské fantastiky u nás získávají na čím dál větší oblibě. Na veletrhu proběhl také křest audioverze první části *Líhně* Miroslava Žambocha od vydavatelství Walker&Volf, které již na trh přineslo například *Hvězdné honáky* J. W. Procházky a připravuje mnohé další zajímavé projekty. Na recenze nových audioknih se brzy můžete těšit i na webu XB-1! Sobotní odpoledne na Světe knihy sice představovalo pouhý zlomek z fantastických akcí na veletrhu, ale i ten samotný se při tolika zajímavostech a představených novinkách nad očekávání vydařil.

Julie Nováková/web XB-1

Fotografie Richard Klíčnick.

Zážitky z pobytu v össenské hlavě

Prvních pět minut na veletrhu jsem strávila zamčená na záchodcích a sbírala odvahu vylézt.

Pak se to ale poddalo a naopak jsem si začala úžasně užívat tu anonymitu, jakou taková maska poskytuje, a tak trochu voyuerské potěšení z toho, že můžu lidi pozorovat a oni NEVĚDÍ, jestli a kudy se na ně dívám. :D Trochu už začínám tušit, jaké to mají muslimky v burkách.

Nejčastější hláška od kolemjdoucích dospělých: „Ježišmarja! Fuj, to jsem se lek/la.“

Nejčastější hláška od dětí: „Jé, čert!“

Hláška, která mě nejvíc potěšila: „Jé, Mycelium, to znám, to je super knížka!“

Hláška, která mě nejvíc otrávil: „Co že je to tam napsaný? My..., my... Mylénijum!“

Nejmilejší hláška (od malého chlapečka): „Jé, sloní královna!“

A koho jsem vyděsila vůbec nejvíc: ženské na dámských záchodcích, když jsem se vyvalila z kabinky.

Zajímavé byly i neverbální reakce: u lidí, kteří buď sami někdy něco takhle propagovali, nebo jsou dost hraví, aby na to přistoupili, byl vidět záblesk pochopení nebo i povzbudivý úsměv; a naopak mladistvé/přestárlé elegantní/rádoabyegantní intelektuálky mě vždycky sjely pohrdavým pohledem („to já bych rozhodně nikdy takhle nezahodila svou důstojnost!“). Kravařáci si razili cestu svým mobilním telefonem a hleděli skrz. Tenhle aspekt jsem si obzvlášť užívala – bylo to něco jako Čapkovy „Ze života hmyzu“, sehrané naživo.

Nejvíce jsem pobouřila nějakou starší paní s taškou na kolečkách (asi taky intelektuálku). Ta ke mně přišla a zajímala se, co to propaguju. „Aha, nějaká sci-fi, no to já nečtu.“ Pak se ke

mně spiklenecky naklonila: „Doufám, že aspoň dobře platějí!“ Na to já (hrdě): „Kdepak, já jsem autorka.“ A ona (zdešeně): „Ježišmarja! No to je tragédie!“ A prchala pryč. Myslím, že z kontaktu se „Svědomím národa“ ve sloní hlavě si léčí nervy ještě teď.

Zvláštní kapitola byli kamarádi a známí – ptali se, jestli jsem to fakt já (skoro jako kdyby mě nemohli poznat – kdo by to byl řekl?). Zpočátku kolovaly fámy, že jsem si najala nějakého nebohého Ukrajince a elektrickými šoky ho nutím v té masce chodit. V Argu je to nejdřív zaskočilo, ale pak bylo vidět, že mi fandí (aby taky ne, když vlastně pracuju pro ně, že jo :D). Potěšil mě šéf nejvyšší, když si vyžádal druhou masku Össeana a vzal si ji na předávání cen Akademie. Potěšil mě Ricarderon, když mi říkal „Už nechod“, docházej nám výtisky, nebudem mít večer co křtít!“). A Ondřej Müller z Albatrosu, když se dal slyšet, že je to dobrý nápad. Měla jsem pochybnosti, jestli tenhle „geekovský“ způsob propagace lidí naopak neodradí, ale holt knih je mnoho a člověk musí vymýšlet netradiční způsoby.

A ještě technické postřehy: Nejlepší způsob, jak dostat na látku nápis, není ani fixa na textil, ani akrylová barva, nýbrž – nažehlovací záplata. Tavná pistole je geniální vynález na spojování nesourozých materiálů. U masky je zásadní věc vyřešit odvětrání (měla jsem). Na schování očí skutečně funguje trik, který jsem si kdysi jako malá přečetla v ábičku: i přes neprůhledný materiál je normálně vidět, když se tam udělají dírky špendlíkem (ty moje byly udělané v látce vypalovačkou na dřevo, viděla jsem přiměřeně). Pončo se elektrostaticky lepí na kalhoty, přístře je potřeba zašít do lemu olůvka. Když má člověk masku přes pusku, nesmí si zapomenout vzít brčko.

Vilma v masce

Epocha a Svět Pláště

Žádné divné kusy

V tomto povídkovém výběru nenarazíte na žádné divné kusy, přestože ji „sestavil“ Martin Šust neboli týž člověk, jenž stál za řadou pověštných antologií Laseru toho jména a divnými kusy neúnavně ládoval i českou edici časopisu The Magazine Of Fantasy And Science Fiction. Rozděлил tak čtenářskou obec na část vykulenou z toho, co všechno může sci-fi obnášet, a část nadšenou, v níž zbyl časem sám s hrstkou věrných; samotný časopis přežili. V případě této sbírky nic podobného nehrozilo. Connie Willisová je autorka tradičtějšího žánrového pojetí (je to jistě dáno i tím, že příští rok jí bude sedmdesát), převratné experimenty se od ní nečekají, nanejvýš jen riziko, že má chvilky silnější a slabší.

I tomu se však editor vyhnul tím nejbezpečnějším způsobem. Jako výběrový klíč zvolil žánrové ceny, které dané povídky ozdobily. A jelikož je tvorba Willisové možná méně nápadná, ale po léta stabilní a kvalitní, materiálu měl dostatek. Snadné. Ale účinné.

Možná až příliš snadné... Uvozovky v první větě nejsou nadarmo: i když právě toto slovo se skví v tíráži, editor neudělal nic jiného, než že přesypal do českého vydání jeden z amerických výborů povídek Willisové, loňský, nejnovější, který vyšel pod názvem *The Best Of Connie Willis* a v podtitulu by mohl mít vepsáno „povídky oceněné Hugem a Nebulou“, protože přesně o to v něm jde. V české podobě zaznamenáme jen dva zásahy editora: jednak zmíněnou sbírku rozšířil o jeden text, ověřený jinou cenou (novelka *Vánoční zpravodaj*, cena Locus), což je určitě vítané, i když hugovsko-nebulovskou čistotu zkaluje. Zároveň však tím, že nejde o překlad oné sbírky, jsme přišli (vedle vcelku postradatelných tří proslovů Willisové na fanouškovských setkáních) o nesmírně působivé, citlivé i objektivní autorčiny doslůvky ke každé z povídek.

Škoda. Překlad by možná byl víc než jakékoli „sestavování“. Veškeré další, kvalitativní výkyvy sbírky lze pak přičíst na vrub pouze hlasujícím panelům autorů (Nebula) a čtenářů (Hugo) a jim mít za zlé, proč neocenily i jiné autorčiny práce, které patří mezi její „best of“, jen nedostaly cenu, a tak tady chybí. Ale moc příčin k námitkám sbírka neskýtá.

S použitím jiného klíče by český čtenář vzal asi více zavděk například starší a úžasnou (leč neoceněnou) povídkou *Šance* než zdejší titulní *Vnitřní záležitosti*: ta patrně rezonuje víc u amerického publika než u jiného, když do centra pozornosti staví prostorekého, cynického esejistu a komentátora amerického způsobu života *Menckena*, který u nás příliš nezdolal. Těžko však odolat mottu povídky, *Menckenova* výroky „ještě nikdo nezkrachoval vinou podcenění inteligence Američanů“. (Čistě na okraj: ikonoklast *Mencken* byl stál za nakladatelský

hřích a mohl by to být dobrý tip právě pro Triton, který už projevil odvahu kupříkladu s *Juliem Evolou*.)

Právě povídka *Vnitřní záležitosti* a dále třeba *V Rialtu*, *Všichni na zem usedají* či například *Dokonce i královna* syntetizují to nejlepší z dovedností Willisové: samozřejmě břeškný nápad, zvládnutí kondenzovaného povídkového útvaru, jisté nadčasové zobecnění, literární řemeslo, ale ve zmíněných případech i vzácnost největší: humor, často i sarkastický, až jízlivý. To je kvalita, kterou Willisová nedává najevo vždy, podléhá jí jindy tlaku vážného tématu natolik, že začne být patetická, sentimentální nebo jen prostě těžce vážná, když přitom humor jí tolik sluší. Zde se odráží rozpor mezi dvěma jejími nejváženějšími romány, *Knihou posledního soudu* a *...o psu nemluvě*. Té první, ztěžklé vážnosti, chybí humorná lehkost, jež druhou katapultuje k vrcholům subžánru časové sci-fi na křídlech často až nezakryvané grotesky.

Najdeme zde samozřejmě i příběhy vážné (vtipně lze psát i o blitzkriegu, opakujícím se tématu Willisové, které najdeme i zde, ale k tomu se autorka možná teprve dopravuje, i když poslední dvojromán *Blackout* a *All Clear* svědčí o tom, že se od této krásné mety spíše vzdaluje), ale v aktuálním výboru převažují nanejvýš jen trochu, a ten je tak skutečně reprezentativní a objektivní bilanční přehlídkou zajímavé představitelky tradiční science fiction (s výjimkou jednoho všechny z uvedených textů vyšly původně v její baště, *Asimovově* literárním magazínu). Spisovatelky, která se u nás sice pomalu, ale snad jistě zabydluje.

Roman Lipčík

Connie Willisová: Vnitřní záležitosti. Přel. Jana Rečková a Stanislav Švachouček, Triton, Praha, 2013, 392 s.

Z rozhovoru s významným americkým fyzikem

Tomáš Hříbek: Mimochodem, je to zrovna pár týdnů, co se prominentní místní veřejný intelektuál, jenž je katolickým knězem a teologem, stal držitelem letošní Templetonovy ceny.

Lawrence Krauss: Vida!

Tomáš Hříbek: Ano, zvláště za svou práci v oblasti dialogu mezi věřícími a nevěřícími. A plánuje věnovat přemii, která je součástí ceny, na zabezpečení pokračování tohoto dialogu.

Lawrence Krauss: Kdo je to? Je to Čech?

Tomáš Hříbek: Ano, profesor Tomáš Halík. Některé z jeho knih byly přeloženy do angličtiny.

Lawrence Krauss: O čem píše?

Tomáš Hříbek: Teologie, kázání, meditace.

Lawrence Krauss: Aha. Takže pitomosti?

Zdroj: lidovky.cz

Plány v plánech za mlhami iluzí

Nejdůležitější věci se odehrají vskrytu, protože tím, jak zůstávají utajeny naší myslí, nad námi získávají moc. Zahajovací pasáž jednotlivých dílů *Mycelia* nemůže být případnější. Jak série postupuje kupředu, její postavy se ocitají ve stále větším zajetí sil, které jsou jim do značné míry skryty – a musí podstupovat stále větší rizika, aby se vůbec udržely ve hře, jež se stává čím dál nebezpečnější. Lucasu Hildebrandtovi se rychle krátí zbývající čas, Ósseanka ve vyhnanství Kaměle se ocitá mezi mlýnskými kameny sporu trojice velekněží o moc, právníčka Fiona si začíná palčivě uvědomovat, že se nevědomky zapletla do sporu, jemuž vůbec nerozumí, a mnozí další platí za nevědomost ještě krutější cenu...

Jantarové oči nastínilo politicko-kulturní konflikt Země a Ósse i plíživou závislost Země na ósseanských technologiích; *Led pod kůží* mu dodal nové dimenze a větší naléhavost; v *Pádu do temnot* už z postupného hromadění napětí přechází do aktivní fáze. Fomalhiwa zastupovaná záhadným AŠ~šádem, mocnějším než ósseanští i gerdánští glewarini, se stává klínem mezi Zemí a Ósse a této příležitosti využívá i ósseanským vlivem dlouho utlačovaná Gerda – a v závěru třetí části se můžeme jen dohadovat, kam až postupně se vyostřující situace povede. Gradaci můžeme pozorovat z úhlu pohledu více postav, které zastupují téměř všechny zúčastněné strany. Jediným, komu nevidíme do hlavy, je tajemný Fomalhiwan AŠ~šád. Ač biologicky člověk, díky své výchově ve zcela cizí civilizaci je leckdy méně pochopitelný než mimozemšťané z řad Ósseanů a Gerdánců.

A pak je tu samozřejmě ještě Lucasův otec Giles Hildebrandt. Tomu do hlavy nevidíme, jelikož je už dávno po smrti – ale i s tímto drobným handicapem je jednou ze suverénně nejzajímavějších postav série. Jeho motivy jsou nám skryty za mlhami *úrrumaë* a AŠ~šádovy stejně tak, což považuji za jedině prospěšné; jinak by hrozilo, že bychom rozehranou partii při pohledu ze všech stran pochopili a bylo by nám jasné, jaké volby směřují k jakým výsledkům – a jaké by v tom bylo napětí? *Mycelium* je dokonalé právě svým nastíněním plánů uvnitř dalších plánů, zobrazením hry doslova vesmírných proporcí a zároveň zblízka toho, jak semlela životy jednotlivců. Za vynikající považuji i zřetelné zobrazení toho, jak se postavy rozhodují na základě velmi omezených informací, které mají. Až příliš často se ve špionážně laděných SF příbězích stává, že všichni zúčastnění mají přístup k valné většině faktů a mohou učinit skutečně racionální, podložená rozhodnutí. V *Mycelium* musí mnohdy riskovat, spekulovat, vsadit vše na jednu z možných karet a doufat, že to vyjde, protože nemají šanci se včas dozvě-

dět vše a často nemohou věřit ani ničemu, co už vědí – a o to napínavější je pak čtení.

Ve druhé i třetí části, zejména právě třetí, chvílemi nasazené tempo zvolní a hrdinové se neúspěšně rozhodují mezi různými možnostmi nebo přemítají o smrti, vesmíru a vůbec na můj vkus až moc dlouho, ale podobné scény pak vždy zase vystřídá živá dynamika mezi postavami. A ta právě v *Pádu do temnot* získává širší rozměr s větším zapojením Gerdánců. Nevinné postavy z prvního dílu nejsou tím, čím se jevíly, špionážní hra přitahuje a motivy různých stran se dostávají do stále ostřejšího střetu. Nikdo si nemůže dovolit zůstat pozadu a každý se snaží uchránit své zájmy (v lepším případě) a život (častěji) při tanci podle toho, jak píská někdo momentálně mocnější. Ale to se může rychle obrátit...

Raději si na knihy vyhradte volný víkend a k posteli nebo křeslu si přichystejte zásobu jídla a čaje (houbového či rostlinného dle libosti). Začněte číst ráno a počítejte s tím, že kromě nezbytné hygieny do večera prakticky nevstanete. A možná před neklidným spánkem dáte přednost rozečtení dalšího dílu už ten den a nepřestanete, dokud druhý den s kruhy pod očima neskončíte. Potom si budete muset počkat do podzimu. Připravte se na nástup abstinence příznaků. Ale znáte je od Lucase Hildebrandta – a tak těžké jako u něj snad odvykání nebude, nebo ne? Jen je vám jasné, že do toho spadnete

znovu.

Houby už máte zkrátka jednu v krvi.

Julie Nováková

Vilma Kadlečková: Mycelium 2 – Led pod kůží & Mycelium 3 – Pád do temnot, brožovaná, obálka Tomáš Kučerovský, 332 stran, 348 Kč

Jantarové oči

Velkolepá audio adaptace nejlepšího českého sci-fi románu loňského roku v podání devíti pečlivě vybraných interpretů, která zprostředkuje literární zážitek lépe než dalekozření i osvětlení dohromady. Původní hudba pracuje s temně industriálními motivy. Délka audioknihy 12 hod.

Tolik firemní upoutávka, pokud jste se k *Mycelium* ještě nedostali, můžete do něho proniknout s pomocí právě vycházející audioknihy z produkce OneHotBook. Čeká vás dvanáct hodin poslechu vynikajících hlasů, které dodají příběhu další dimenzi.

2× CD MP3, na Kosmas 296 Kč

Pád do temnot

Podívejme se do protonace, jaké jsou další osudy Lucase Hildebrandta. V prvním díle přes nepřízeň okolností přivedl na Zemi tajemného návštěvníka z planety Fomalhiwa, Aš-šáda. Potom co jej uvedl do lepší společnosti a udělal z něj mediální hvězdu, začíná hrdina ztrácet nit. Jeho fatální onemocnění mozku, zvané Morrisonova choroba, postupuje a intervaly mezi záchvaty jsou stále kratší. Blíží se smrt a prázdnota. Dosud pevný Lucasův charakter čeká těžká zkouška.

Zatím v klubku intrik a moci hráli svoje nebezpečně vysoké hry Ōseané, lodě, Rada pro výzkum vesmíru zosobněná především Lucasem a solitérní superman Aš-šád. Ve třetím díle konečně zareagovala Gerda, planeta, ze které pocházela Lucasova matka. Gerdánci jsou před pozemšťany ve vývoji o staletí vpředu. Ukazují budoucnost Země, pokud se lidem nepovede zbavit se vlivu Ōsse. Ač hmotně bohatší, skrytě Zemi závidí její temná staletí bez božského hmyzáka Akkütlix. A nesmíme zapomenout na podivnou vzdálenou entitu, která volá Aš-šádovo jméno z hlubin vesmíru.

Takže vyšlo další Mycelium. Opět tu máme pečlivě odměřenou dávku literární drogy. Přesně pět krát pět kapitol čítá třetí svazek z pěti, na další si budeme muset opět počkat. Co napsat o třetím pokračování a neprozrazovat přítom děj?

Z poznámek troušených před vydáním Vilmou a „realizačním týmem“ jsem očekával, že Pád do temnot bude extrémně temný a drsný. A byl, jenže trochu jinak, než jsem si to představoval. Není o tolik drsnější ve smyslu nějakých krvavých efektů, je to opět drsné hlavně psychologicky. Houbové spóry a mozek, to nejde vždycky dohromady, ne, tyhle houbičky nikdy neudělají Lucasovi hezký trip. Stahují ho do temných hlubin beznaděje a zoufalství. A vědomí bolesti a trýznivé smrti někdy za pár týdnů na náladě také nepřidá.

Na druhou stranu se ve třetím díle mnohé objasní a z temnot vypluje ven. Tajemství z minulosti se vylupují jako postavičky na orloji. Mnohé z toho důležitého, co se odehrálo vskrty, ukáže svou pravou podstatu. Zdaleka ne všechno, ale více, než jsem se odvažoval čekat.

Rozhodně ale doporučuji, pokud jste to ještě neudělali, pořídit si před přečtením třetího dílu Mycelia sborník povídek „Hvězdy české sci-fi“ a přečíst si povídku Lunapark Luna. Kvůli chronologii vyprávění. Není to nutné, stejně jako není nutné číst před druhým dílem povídku „Ten, který přišel z vesmíru“, ale pokud chcete mít komplexní zážitek, je to myslím vhodný postup.

Nad literárními kvalitami cyklu jsem se už dost rozplýval při psaní recenzi na první dva díly, co jsem napsal, stále platí, dokonce se ještě umocňuje tím, jak se pomalu odkrývá komplexní podstata díla. Opět jsem narazil na dialogy, ke kterým se budu rád vracet. Hádka postav, které si z principu odlišného chápání světa nemohou rozumět, dále povídání těch, kdo si vlastně už nemají co říct, ale urputně chtějí sehrát svoje tragické role, nebo rozhovory vedené v jinotajích, které už ale čtenář chápe a které prohlubují intimitu mezi ním a hrdiny knihy. To vše je užasné. Méně užasné jsou některé vnitřní monology, které opravdu mohly být kratší. Ale to není zásadní výtka.

Nakonec ještě prozradím, že Tomáš Kučerovský se pro obrázek na obal knihy opět nechal inspirovat asi nejvypjatější pasáží. Podobně jako u druhého dílu to byla „nehoda“ rychlovlaku, třetí díl vás také bude lákat k opětvonému přečtení právě připomínkou napínavé scény z obalu.

Takže neváhejte a jděte pro třetí díl, je to koneckonců více stránek za stejnou cenu!

Jarda Houdek

jako audiokniha

Režie: Jitka Škápíková

Obsazení:

Jaroslav Plesl – Lucas Hildebrandt

Klára Issová – Pinkertina Wardová

Jana Stryková – Kaměle

Jan Vlasák – Roy Stafford

Valerie Zawadská – Maewene

Kristýna Frejová – Fiona Fergussonová

Jan Meduna – Rantanagan

Dana Pešková – Sofie Hildebrandtová

Jitka Škápíková – loď Angeade

Ordinace v Robotické zahradě

Ke třem původním zákonům robotiky, jak je vymyslel Isaac Asimov a nakladatel této knihy je pro připomenutí otiskl na záložce, bych přidal ještě čtvrtý: Roboti by se neměli najímat ke psaní knih.

Paní Zuckerová Reichertová tedy asi není robot. Nevím. Problém je, že ji nikdo nezná. A aby mě ohaři přesného vyjadřování nerafli za slovo, hned opravuji, že někdo ji asi zná, její máma a táta, děti, manžel, možná už i nějaké vnouče a taky legie čtenářů, pro které píše už nějaký ten pátek knihy, hlavně fantasy, takto hrdínskou. Ale ve špičkovém světě fantastiky je to no name. A dědicové Isaaka Asimova vybrali jako robota právě ji, aby se rozepsala o tom, co předcházelo onomu útlému svazku devíti povídek, který velmistř SF v roce 1950 vydal pod názvem *Já, robot*, a to hned v tisícistránkové trilogii, čímž převýšila původní textovou materii zhruba pětikrát. Důvod mi uniká. Zato se mi dere na mysl další zákon, tentokrát už s robotikou nesouvisející:

Takovému hyenismu – a jsme ho v posledním čase svědky stále častěji – by měl vydáním nějakého zákona čelit jakýsi globální literární institut a tvrdě jej trestat. Třeba za každý sequel či prequel useknout pachatelů prst, jako v té *Dahlově* povídce o zapalovači. Hned by bylo v literatuře lépe, úbytěmi by trpěli nanejdvůh nenažraní pozůstalí a nakladatelské domy, určitě ne čtenáři, pro které tady přece literatura existuje prvořadě.

Vždyť Asimov napsal stovky knih, s roboty koketoval v průběhu celé své kariéry, takže kdyby chtěl ještě sdělit něco závažného na téma Susan Calvinové a jejího výzkumu a aplikace robotů do praxe, určitě by mu to jeho grafomanství umožnilo. S Nadací to udělal, byť valnou měrou kvůli kšeftu. Taky to ne úplně dobře dopadlo. K „robotům“ se nevrátil a jistě pro to měl své dobré důvody. Proč je v situaci, kdy se autor nemůže bránit, někdo nerespektuje, aspoň z piety?

Transformace, jaké se na robotech dopustila Reichertová, v něčem původnímu textu jakoby pomáhá. Opakuji – jakoby, zdánlivě. Asimov se příliš nemazal s psychologizací a charakterovou hloubkou, v tom byl typickým odchovancem magazínové éry. Nastolil vědecký problém a s příměsí lehce dobrodružného děje jej pitval z hlediska společenských i exaktních věd. Patřila mezi ně jistě i psychologie, ale pouze jako objekt, nikoli metoda.

Reichertová psychologizuje, až jí líce hoří. Doktorka Susan Calvinová, jejíž první krůčky ve vědeckých disciplínách s Reichertovou sledujeme, než po pár desítkách let vkročí do skutečného Asimovova světa jako kapacita přes roboty, ta docela chladná a odtahitá vědátorka, tady, v Reichertově pojetí, krátce

po vystudování cáká feromony, je hormonálně rozkolísaná a nejradši by zmermomocnila Natea, kdyby nebyl pozitronový. Koneckonců je dětská psychiatricka, srdce má tedy jako Big Ben, empatií přímo srší a pomáhá a chrání, až je z toho běsná.

Bohužel se nám ale racionální příběh o úskalích nové vědní disciplíny, která má změnit lidstvo (a dějiny science fiction k tomu), deformuje ve scénář telenovely z nemocničního prostředí a snad ještě hůř – v zarůžovělou harlequinu, jejíž hlavní hrdinka, paní doktorka, dost často zapomíná, že by měla ignorovat

zapalující se lýtka a věnovat se svému historickému poslání. Ona však ani moc nemůže. Robot je tady pouze jeden, zmíněný fešák Nate, dokonalost sama, ztělesnění senzitivního plastu. Širšímu zavedení robotů do běžného života člověka se společnost zatím brání a Calvinová bude mít ještě dva díly na to, aby zlomila předsudky. Pak jsou tu ovšem nanoboti, využívání v lékařství. Jak po těch dvou dílech splyne tento svět se světem Asimova, který v roce 1950 při veškeré předvídativosti na něco takového ani nepomyslel, kde se proměnují jen hrdé antropomorfní a trochu řachtající automaty, bude zajímavé sledovat. Takových mírných inkongruencí se autorka dopustila na více místech – oč jednodušší by to měla, kdyby se místo do hyenistického hodování na mrtvole věnovala vlastní

mu konceptu.

Koneckonců celá hlavní zápletka, která souvisí mnohem víc s psychiatrickou než robotickou větví románu, je její, doktorka Calvinová se jí účastní jen mimochodem a na jejím místě by mohl být kdokoli bezejmenný. *Já, robot: chránit* je coby prequel notně volný a to mu sráží další body z věrohodnosti a přispívá negativní na margo zbytečnosti.

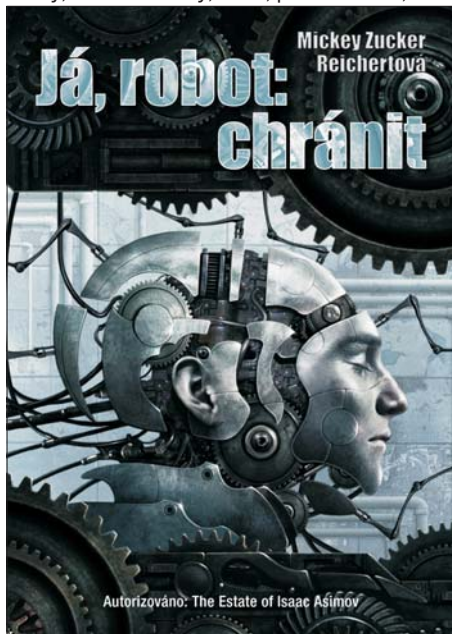
Roman Lipčík/iLiteratura

Mickey Zucker Reichertová: Já, robot: chránit. Přel. Jana Rečková, Argo a Triton, Praha, 2013, 384 s.

Odposlechnuto

Mysleli jsme to dobře, ale dopadlo to jako vždycky. Budeme tak žít, že nám naše děti a vnuci budou závidět. Budeme ničit naše jaderné zbraně společně s USA. Ať chceme vytvořit cokoli, tak nakonec z toho vyleze Komunistická strana SSSR nebo samopal Kalašnikova. Učitelé a lékaři chtějí jíst prakticky každý den! Tu otázku jsme podrobně probrali. Od A do B. Nikdy v životě se něco takového nestalo, a už je to tady zase.

Viktor Černomyrdin

František Novotný: Valhala

Severští bohové, krásné ženy, letadla, draci, plachetnice, trolové, ponorky, trpaslíci, tanky. Katany se křísí o sebe, sviští stříbrné kulky a mocná kouzla berou i dávají životy. Nad tím vším vlají nacistické prapory. Ano, Valhala je zpátky!

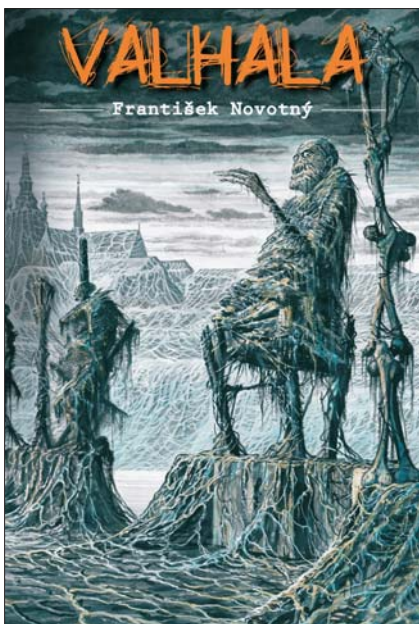
Ásgard, Midgard, Niflheim, Hel – představte si, že to nejsou jen báchorky. Přichází rok 1942. Heydrich proniká do Valhaly a přebírá nad ní vládu. Šikovně k tomu využil odvěký spor mezi Grímnim (Ódinem) a Súrtem. A podařilo se mu to také díky val-

kýře Reginleif, Grímnio dceři, spojenkyni nacistů. To však není první zrada, které se v příběhu dočkáme. Kdepak, tím se jen spouští řetězová reakce dalších úkladů, podrazů a lstí, do kterých hrdinové upadají. Z šera dávnověku se vynoří drak Fáfnir a svou roli sehraje i Sigurdův prsten. Postupně se ve světle nového rozložení sil na Zemi, kde nyní vládou nacističtí nekromanti, vybarví všichni pradávni rekové, a pozadu nezůstanou ani jejich lidští spoluhráči. Mezi nimi nechybí i docela známá jména: kromě již zmíněného Heydricha i další nezbytná „háčka“ Hitler a Himmler, ale třeba i Kennedyovi, George Bush, Marilyn Monroe, proslulý pilot Boelcke, komandér Crommelin a další historicky doložené osoby. Trilogie Valhala je vůbec bohatá na postavy, ať už jde o letce, námořníky, válečníky či mytické tvory. Objevují se a zase mizí, nahrazení brzy dalšími. Tak to ve válečných dobách bývá a tak

nám autor i tímto způsobem navozuje odpovídající atmosféru. Lidé jsou v románě sužováni nejen válečnými útrapami, následným nacistickým útlakem a propagandou, ale jsou ochuzeni i o potěšení ze sexu zlomyslným Reginleifovým kouzlem. Není divu, že vznikají různé odbojné skupiny a tajné opoziční organizace, které hledají způsob, jak tohle peklo na zemi překonat. Je sympatické, že autor jako hard scifista tuto roli odpuřců přiřkl kybernetikům, kteří se s využitím důmyslného stroje, nazvaného příznačně Kabala, snaží zrušit účinky magického mečového mechanismu. Jenže pokudé, když se někdo pokusí o zvrát událostí, vždy se jen nahodí nový „cyklus“ a vše pokračuje v drobných obměnách dál. Hrdinové přežijí svou smrt, vrací se a potkávají v novém „nastavení“. Zdá se, že není cesty ven a že jakákoliv technologie je na mocnou magii krátká. Ale vzpomeňme si, jak je to s tím gordickým uzlem? Snad tedy na nějaké řešení autorův oblíbenec Franz von Karst, řečený Dveřník, přijde, až si dá jednotlivé díly skládačky postupně dohromady. A snad díky tomu nastane poslední den Valhaly a s ním i konečné řešení nacistické otázky...

Autor rafinovaně splétá severskou mytologii s dějinnými událostmi první a druhé světové války. Tu a tam sáhne i po židovských legendách, tajných naukách a pověstech o ztrac-

ných ostrovech hojnosti. Vždy dokáže najít bílá místa dějin, historiky neuspokojivě objasněná a umožňující nový výklad. Pravdou je, že nacisté usilovně pátrali po magických prostředcích ve všech možných kulturách a severskou mytologií byli přímo posedlí. Odtud je už jen krůček ke spekulaci, co kdyby skutečně ve svém hledání uspěli a našli způsob, jak otevřít bájně světy naší realitě. František Novotný ale není jediný, kdo se literárně zaobírá alternativní historií, v níž nacisté dosáhli vítězství a ovládli svět. Připomeňme si třeba známý román Otčina

(Fatherland) spisovatele R. Harrise, nebo Muže z vysokého zámku P. K. Dicka. Co však může dát František Novotný navrch, jsou opravdu detailní a fundované popisy bitev, letadel, námořních plavidel či zbraní, protože je také zdatný autor literatury faktu, námořních encyklopedií, překladatel knih s tímto zaměřením a ve volném čase se ještě věnuje plastickému modelářství. S důvěrou se tedy můžeme spolehnout, že všechny ty trubkové vzpěry baldachýnu, ventilová vahadla a věnce reduktoru jsou na správném místě. Na své si rozhodně přijdou milovníci military i akční fantasy, které autor potěší řadou soubojů, ať už s pomocí válečných strojů, nebo hodně ostrých mečů. Přiznám se, že dlouhé vysvětlovací pasáže, popisující varian-
tne odvíjející se běh dějinných

událostí, mě až tak nebraly, byť jsem měla na střední škole dějepis ráda. Občas mi připomněly něco, co si mihavě pamatuju z válečných filmů a namátkou zhlédnutých dokumentárních rekonstrukcí z produkce BBC. Kdo se ale rád štourá v taktice válečných operací obou světových válek, bude jistě nadšen. Stejně tak i příznivci žánru polit-fiction, jejich prvky jsou posíleny hlavně v závěrečném díle trilogie. Co Františkovi Novotnému opravdu sluší ke cti, je fakt, že do vývoje západní civilizace i jejich expanzivních snah plnohodnotně zapojil i naši malou českou zemičku. V posledním díle Valhaly se Praha dokonce stane hlavním městem nacistického císařství, čímž autor evokuje podobné slavné okamžiky naší minulosti (karolínská éra, rudolfínská éra). Češi opět hrají významnou roli i v odboji a jeden z hlavních hrdinů – Franz von Karst – má české kořeny. Nicméně si autor neodpustí několikrát do knihy sám vstoupit. Zpočátku je totiž právě Franz (zjevně autorovo „alter ego“) pojmenován jako Karst-Nowotny. Pak se v příběhu mihne konspirativní spisek od jakéhosi Franka N. Skippera (autorův původní pseudonym), obsahující nebezpečné informace. Na konci se objeví postava spisovatele, který se odhodlává uvést pod dopsaný závěr knihy své vlastní jméno. Otočíte stránku a ono nic, ale když budete pečlivě hledat, najdete jedno plonkové jméno

na obálce. Hezký vtíp, že? Vlastně i samotná kniha měla být původně jedním velkým žertem, vždyť byla napsána jako parodie na tehdejší nekvalitní produkci fantasy. Stačila jediná představa vzdušné bitvy draků s víceplošnými letouny, aby vdechla život prvnímu dílu trilogie s názvem Dlouhý den Valhaly. Tak se stalo v roce 1994 a pod dílo se podepsal jakýsi Frank N. Skipper. Znělo to dobře, zcela v souladu s tehdejší módou. Na český trh se totiž valily tuny překladů světové fantastiky, která byla do sametové revoluce jen obtížně dostupná, a cizokrajná jména táhla. František Novotný měl dokonce v úmyslu vydávat se za překladatele, zatímco jako autor chtěl zůstat skrytý za pseudonymem, ale nakonec z toho sešlo. Jak sám později přiznal, úmyslně zvolil oštěpané vypravěčské postupy, vypjatý styl a odvážné sexuální scény – a ejhle, u čtenářů s tím uspěl! Jenže zároveň uvízl ve vlastní pasti. Paradoxně mu z ní pomohlo jen dopsání dalších dvou pokračování, a proto se v roce 2002 objevil Další den Valhaly a o 5 let později Konečný den Valhaly. Dokončení trilogie si tak vzalo 15 let života – a že to nebyl život ledajaký! František Novotný musí svým úctyhodným životopisem, plným dobrodružství na moři a odvážných projektů, vyvolat zákonitě dojem, že umí držet otěže svého osudu pevně v rukou. Rozhodně se nenudil, a přitom stihl psát a psát. Beletrii, slovníky, příručky, články. Poradil si s moderní adaptací Robinsona Crusoa, odstartoval edici Kroniky karmánových kamenů románem Prsten od vévodkyně, v němž se pokusil vykreslit nový portrét Boženy Němcové. Znovu pak dal o sobě vědět třeba románem Křížník Thor a sérií článků s názvem Magické základy Hitlerovy říše, která se objevila na stránkách Pevnosti.

Souborné vydání Valhaly už dávno volalo po realizaci, jsem proto ráda, že k tomu nakonec v nakladatelství Triton došlo. Vždyť toto dílo představuje svým „eklektickým“ charakterem určitý průlom ve vývoji české fantastiky. Román bývá označován za postmoderní montáž, protože se v něm čistá fikce snoubí se skutečnými realiami. Autor na jedné straně vychází z pečlivě nastudované severské mytologie, na straně druhé se jí nebojí přetvářet a obohacovat o nové motivy. Tím ale výčet ingrediencí valhalského koktejlu zdaleka nekončí. Zsvěcené podávání faktů, dodávající knize punc věrohodnosti, je střídáno řadou milostných scén, místy i dost odvážných, až musel František

Novotný čelit obviněním z obscénnosti. Dnes bychom – poté, co jsme byli zaplaveni různými odstíny šedi, růžové a kdovíjakých dalších barev – nad takovými diskusemi spíš jen pobaveně mávli rukou. A upřímně, když tyto scény nejsou aspoň trochu okořeněné odvážnějšími praktikami, pak jsou dost klišovitě: milenci se na sebe vždy vášnivě vrhají, prožívají úžasné vzrušení a dosahují společně orgasmu (byť je při tom o pocity slasti okrádá temná Reginleif). Všechny hrdinky jsou zákonitě hlavně krásné (Jarkie, Eliška, Skuld). I Reginleif, jinak velmi pozoruhodná postava, musí být především sexbomba, teprve potom všechno ostatní. V trilogii se s ní setkáme v několika podobách – jako s vášnivou valkyrou, černou okřídlenou bytostí i elegantní císařovnou v kostýmku, ale od prvního dílu, kde dominuje, postupně ustupuje do pozadí. Reginleif, toužící po moci, osudová žena, využívající bezohledně sexuální magii, bojovnice, schopná obejít nevyhnutelnost pádu do Helu pro prohraném souboji, si zaslouží obdiv, ať už ji mužští hrdinové častují různými nadávkami. A i když se o ní mluví jako o čubce, harpyji, fúrii nebo sukubě, zůstává nepřehlédnutelnou postavou, která se v literatuře moc nevyskytuje.

Kdo Valhalu nečetl, snad není ani pravověrný fantazák. Nyní je tu možnost vzniklé faux pas napravit, a to hezky v jednom svazku. Pravda, je trochu objemnější, děj samotný poněkud komplikovaný a princip dvojitého kouzla, založený na zákonech kvantové fyziky, může leckomu zamotat hlavu. Připravte se také na záplavu válečné terminologie a pořádnou porci němčiny. Jazyk vyprávění je navíc silně inspirován Eddami a dalšími severskými mýty, zazní i poezie. Vše ale geniálně dokresluje atmosféru, proto se v tom čtenář prostě musí zorientovat, jinak nemůže příběh naplno prožít. A kdo by se přece jen ztratil, najde na konci knihy slovníček pojmů a dokonce i věcný rejstřík, který mu usnadní najít realii, postavu či místo, k nimž se touží v textu vrátit. A že to bude chtít udělat, je víc než zaručené. Valhalu totiž můžete číst i po několikáté a vždy v ní objevíte něco, čeho jste si předtím nevšimli. Funguje tak trochu jako magický stroj, jehož nevyčerpatelným pohonem je lidská fantazie.

Zuzana Hloušková

František Novotný: Valhala, Argo/Triton 2014, 1096 str., 798 Kč

Svět re-pre má další stoupence

Zrození sbírky povídek může mít různé podoby. Někdy vznikne výběrem vhodných děl editorem, jindy pomůže literární soutěž na určité téma. Svět re-pre (real prediction) zaujal dvacítku autorů, kteří reagovali na výzvu královéhradeckého Spolku přátel krásného slova zapojit se do jejich projektu. Porota z řad propagátorů tohoto nového subžánru science fiction ve spolupráci s F. Vrbenkou a J. W. Procházkou vybrali pět z nich, kteří splnili podmínky zadání, aby se v jejich povídkách vyskytovaly tyto prvky: humor, platforma Mash@oom, společnost Malý&Slabý, Platotelova filozofie reálného neskutečna. Jsou to všechno realie, které spojují povídky v původní sbírce s názvem Odpor je zbytečný, na kterou bude chystaná knížka navazovat. I tentokrát je záměrem sestavit mozaiku vzájemně provázaných

příběhů a aby se to povedlo, uspořádali v půlce června organizátoři soutěže společný literární workshop, na kterém se mohl celý autorský tým trochu lépe poznat a také získat inspiraci pro vylepšení svých povídek. Kromě jednoho dorazili všichni a nechyběla ani Františka. Jak se ukázalo, vybraní autoři nejsou v branži úplnými nováčky. Až z Humenného vážila několikahodinovou cestu Lenona Štiblaríková, autorka dvou románů a držitelka posledního Mloka za novelu Bratislavská bludička. Z jižních Čech se na východočeský venkov vypravila Iva Mrkvičková, která právě připravuje k vydání v nakladatelství Akcent svou první knížku pro děti. Neznámé není ani jméno Martina Vondráčka coby vítěze soutěže Fantastická povídka 2011 a nadaného ochotníka v divadelních star-trekovských adapta-

Spisovatelé mají kouzelná zadní vrátka, kterými můžou uniknout i z těch nejnejpříjemnějších situací, říká František Novotný

František Novotný: počítačový technik, jachtař, publicista, překladatel, muž mnoha talentů a především spisovatel. Na literární scénu vstoupil již počátkem 80. let minulého století. Jeho povídky vyšly v několika samostatných sbírkách jako *Nešťastné přístání*, *Bradburyho stín*, *Ramax* a v dalších antologiích. Patřil k lidem kolem *Ceny Karla Čapka*, pomáhal zakládat SF kluby, přednášel na conech. Za povídku *Legenda o Madoně z Vrakoviště* získal v roce 1985 svého prvního Mloka. Psal články do *Ikarié* (dnes *XB-1*), *Neviditelného psa* a *Interkomu*. Série o Hitlerovi se nedávno objevila na stránkách *Pevnosti*. František Novotný se věnoval také překládání, slovníkům námořní terminologie a literatuře faktu, na beletrii však úplně nezanevřel. V roce 2011 pomohl odstartovat novou edici *Kroniky karmínových kamenů* knihou *Prsten od věvodkyně*. O rok později spatřil světlo světa pozoruhodný román *Křížník Thor*. Někteří si Františka Novotného pamatují také pod pseudonymem Frank N. Skipper, který je už nerozlučně spojen s jeho zřejmě nekontroverznějším dílem – *Dlouhým dnem Valhaly*. Román, původně myšlený jako parodie na žánr fantasy, však vyvolal rozruch a v horizontu 15 let následovala další pokračování *Další den Valhaly* a *Konečný den Valhaly*. Cyklus se letos dočkal souborného vydání, a to je nádherná příležitost trochu si s Františkem Novotným zabilancovat a dozvědět se víc o jeho dalších plánech...

Několik let jste se živil hodně netradičním způsobem – jako námořní kapitán. Řídit plachetnici jste se údajně naučil už ve svých osmi letech na Brněnské přehradě. V jednom rozhovoru jste prozradil, že jste byl k plachtění předurčen snad ještě dřív, než jste se narodil...

Především musím říci, že nejsem námořní kapitán, na tento titul mají nárok jen lidé, kteří úspěšně vystudovali námořní aka-

demii, já jsem jen jachtař s oprávněním Ministerstva dopravy řídit rekreační plavidla po oceánech. Na místě je spíše titul skipper – pro kapitána malého plavidla, který i sám loď řídí. Jelikož můj otec byl zakládajícím členem Yacht Klubu Brno, který je mimochodem stejně starý jako já, strávil jsem jako dítě každý víkend a celé léto na Brněnské přehradě, takže jsem se opravdu naučil plachtit v osmi letech. Nu a protože moji rodiče též randili na plachetnici, kterou můj otec vlastnoručně postavil v roce 1943, je snad můj předpoklad dostatečně jasný.

Následovalo východní Středomoří, Kypr, Izrael, Egypt, Dánské úžiny, Egejské moře, Jadran... Navštívil jste snad polovinu světa. Na kterou plavbu nejraději vzpomínáte?

Nejradši vzpomínám na plavby ve stopách anglického spisovatele Arthura Ransoma, tvůrce světově proslulého cyklu knížek o Vlaštovkách a Amazonkách, skupině anglických dětí, které tráví prázdniny u jezera v Lake Districtu a prožívají různá prázdninová dobrodružství. Dostanou se také na moře, byť v jednom případě nechtěně, a další námořní příběhy, jejichž jsou hrdiny, si vyprávějí. Mezi lety 2004 a 2011 jsme s přáteli uskutečnili pět jachtařských výprav na Norfolské řeky ve vý-

cích Daturnin, Švestkový Worf nebo Noc na Enterprise z repertoáru souboru *Tvéjátro Činohernále*. Zdeněk Jarchofský se za se prosadil jako úspěšný autor detektivek. Františku Vrbenskou zřejmě není potřeba vůbec představovat a hlavně díky její přítomnosti získalo setkání ten pravý šmrnc. A tak se četlo, hrálo na kytaru, zpívalo, kreslilo i grilovalo za svitu měsíce. Není to možné a přesto se to děje – ústřední myšlenka původní sbírky – se k přítomným v různých podobách neustále vracela. Nakonec byli všichni vtaženi do světa, ve kterém počítače a technika ovládají život člověka, útočí na jeho přičetnost a zlomyslně nad ním vítězí. Odpor je zbytečný, elektronika si dělá, co chce, a není v lidských silách pochopit její úmysly... Při čtení povídek se všichni skvěle bavili, diskutovali o návrzích, jak se ještě víc přiblížit světu re-pre a dodat pointám punc mysteri-

ózní předpovědi: „Co když se to právě děje? Co když se to stane skutečností už zítra? Opravdu si myslíte, že něco podobného se právě vám nemůže stát?“ Vždyť kdo z nás nějaký ten e-transcendentní zážitek nemá za sebou, že? Rozhodně je na růstu stoupenců re-pre patrné, že v tom nejsou jeho zakladatelé, Jan Hloušek a Jaroslav Svoboda, osamoceni. Určitě tedy nebudete litovat, když si ještě dodatečně pořídíte knihu *Odpor* je zbytečný. Pobavíte se a navíc budete připraveni na její pokračovatelku, která spatří světlo světa na podzim letošního roku. Název ještě neprozradíme – to bude překvapení, zatím ukryté někde v zákoutích datového toku...

S využitím reportáže L. Štíblaríkové, zveřejněné na stránkách www.vydavatelstvohydra.sk, zpracovala (přeložila a doplnila)

Zuzana Hloušková

chodní Anglii, na Hebridy u západního pobřeží Skotska, dvakrát na Severní moře, s návštěvou řeky Orwell, kde Arthur Ransome jistou dobu žil a kotvil své plachetnice, a přístavů jak ve východní Anglii, tak v Belgii a Holandsku. Na základě těchto výprav jsem napsal knižku *Za tajemstvím Vlaštovka a Amazonka, jachtařské výpravy po stopách Arthura Ransoma a jeho hrdinů*.

Čím Vás tento autor tak zaujal?

Ransomovy knižky, do češtiny jich bylo přeloženo všech dvanact, nejsou jen vyprávěním o dětech a pro děti, ale také učebnicemi jachtingu, průvodci po nejznámějších jachtařských oblastech Velké Británie a dokonce i učebnicemi pro rodiče, jak správně přistupovat k dětem (i když v tomto ohledu autor selhal a po rozvodu s první manželkou o svou jedinou dceru ztratil zájem). Moje kniha popisuje průběh plaveb, ale také obsahuje Ransomův pestrý životopis (kromě jiného byl agentem MI6 a jeho druhá žena byla za bolševické revoluce sekretářkou Trockého) a ještě odhaluje tajemství, čím děti mu posloužily za vzor jeho literárních postav a jaký komplikovaný vztah si k nim autor vytvořil. Letos se chystám na šestou expedici, která povede do Rigy, kde autor žil až do roku 1923 a nechal si postavit svou první námořní plachetnici, se kterou pak plul do Helsinek. Chci tuto plavbu zopakovat a pak přes Stockholm, kde jsem ještě nebyl, se vrátíme na Rujanu, odkud budeme mít pronajato 12 m dlouhou loď o 80 m² plachet.

Není to skoro jako posedlost? Řekněme, taková menší ransomanie?

Arthur Ransome je ojedinělý fenomén, který funguje jako droga. Když začnete číst jeho knižky ve správném dětském věku, čtete je až do konce života stále dokola. Podle mého soudu je ta uhrančivost způsobena zašifrováním děje, který je podán jako rébus. Autor nikdy nenapiše, kde konkrétně se děj odehrává, ale na druhé straně vše popíše tak důkladně, že čtenář ví, že ten kraj někde existuje. Již první čtenáři před druhou světovou válkou psali Ransomovi dopisy, kde chtěli potvrdit, že knižky se odehrávají tam a tam. A tou největší záhadou jsou postavy. Každému čtenáři je podle jejich poutavosti jasné, že ty děti musely existovat. Jenže kdo to byl? To byla hlavní otázka, kterou jsem si klád i já, když jsem někdy na začátku 50. let četl první ransomovky. Nejen v Anglii, ale i jinde na světě existují dnes kluby čtenářů Arthura Ransoma, které nepřestávají pátrat po reáliích a tajemstvích jeho literárního světa. Já jsem členem českého Klubu Arthura Ransoma a pro jeho Zpravodaj jsem kupříkladu napsal článek o torpédoborcích, kterým mohl velet komodor Walker, tatínek Vlaštovek.

Zabýváte se literaturou faktu, v níž se věnujete především historii vojenských plavidel, rekonstrukci námořních bitev a jachtařství. Vaší velkou celoživotní vášní je také plastické modelářství. Stále se tomuto koníčku věnujete?

Ano, rajtuji na něm více než zdatně, neboť mě děsí sklad stavebnic, které mám doma. Spočítal jsem si, že abych je všechny postavil, musel bych modelařit do devadesáti. Faktem je, že mi tento koníček rozšířil znalosti o zbraních a pomohl při pře-

kládání, umožnil mi kvalifikovaně přeložit čtyři příručky pro stavbu plastických modelů a nyní pracuji na překladu páté. Mé modely jsou ke zhlédnutí na internetovém serveru *Militaria.cz*, v rubrice *Toluenové opanení – galerie*.

Jste zároveň i velmi produktivní překladatel. Díky tomu jsou českým čtenářům dostupné nejdny encyklopedie či slovníky zasvěcené lodím a moři. Jistě jste zaznamenal vděk i svých kolegů, když zápasili se zapeklitými termíny námořní angličtiny...

V tomto ohledu funguji už několik let jako „první překladatelská pomoc“. Hlavně e-maily se na mě obracejí různí překladatelé z angličtiny, když narazí na námořnický termín, se kterým si nevědí rady. Již několikrát jsem spolupracoval s Petrem Zenklem při titulkování *Pirátů z Karibiku* a naposledy u filmu *Kapitán Phillips*. Nicméně každému překladateli, který to myslí se svou prací vážně, doporučuji, aby si pořídil *Velký slovník lodí a moře*, což je můj překlad *The Oxford Companion to Ships and the Sea* pro nakladatelství Triton. Kniha je strukturována jako výkladový slovník a tudíž komponována jako pomůcka pro překladatele. Až 90% dotazů, které mi docházejí, by si překladatel vyřešil sám, kdyby měl tento slovník.

Příznávám, že námořnická hantýrka je pro mě španělská vesnice. Ale hodně se mi líbí filmový Hornblower, sice kolikrát úplně přesně nevím, zda jsou hrdinou vydané povely smysluplné, ale zní to dobře. Jako odborník asi u takových scén skřípete zuby, ne?

Jak kdy. V poslední době se situace s překlady a titulky hodně zlepšila, ale perličky se tu a tam najdou. Teď už to neberu tak tragicky a skřípání by už mohlo být pro můj chrup nebezpečné.

Velmi mě zaujalo, že jste moderním způsobem převyprávěl slavného Robinsona Crusoa. Příznávám, že jsem to uvítala, protože poté, co jsem se seznámila se slovenským překladem tohoto díla, tak mě ta Plevova adaptace pěkně štvála. Váš hrdina je však ve srovnání s předlohou o dost podnikavější, mnohem otevřenější v chápání cizích kultur a také překvapivě zapálený do vědy, nebo se mi to zdá?

Nemyslím si, že původní Robinson Daniela Defoea byl méně podnikavý než můj Robinson. Při psaní jsem se totiž přesně držel osnovy původního díla a co můj hrdina podniká, podnikal už původní Robinson. Jen všechny ty akce vyprávím zajímavěji a s větším spádem. Dokonce jsem zachoval i náboženské pasáže, byť velmi zredukované. Jediné, co jsem domyslel, bylo to, jak se Robinson pobytem na ostrově změnil, i když to Defoe také naznačuje. Platí to i pro chápání cizích kultur – v původním díle je rovnocenný vztah Robinsona k Pátkovi již exponován, což muselo být v knize vydané v roce 1719 velmi odvážné. Já tento Robinsonův pohled, k němuž se dopracuje až na ostrově, toliko prohloubil.

Co myslíte, je už klasickým robinzonádám odzvoněno?

Otázkou je, co rozumět pod označením klasická robinzonáda. Podle mého názoru příběh člověka nebo lidí ztracených v nějaké pustině a bojujících o přežití, přičemž se podstatně mění je-

jich nazírání světa, je nesmrtelný. Jsem velkým milovníkem seriálu Hvězdná brána, obzvláště série Hluboký vesmír, která sice u fanoušků propadla, ale mně se líbí nejvíce. A to je také robinzonáda, příběh skupiny velice různorodých lidí, které unášejí kosmická loď Antiků na sám začátek vesmíru. I oni zoufale bojují o život jako Robinson, i oni postupně dospívají k hlubším pravdám o sobě samých, o cíli své bludné pouti. Právě pro tyto kvality, když zde navíc chybí neprůstřední hrdinové, série propadla. Tím si vlastně protřečím, možná lidí, které budou vzrušovat robinzonády, bude méně, ale stále budou.

Právě chystá nakladatelství Triton souborné vydání všech dílů Valhaly. Máte radost? Valhalu považují za Vaše životní dílo, vždyť si vzala 15 let a to je přece kus života...

Samozřejmě jsem rád, že Valhala znovu vyjde, tentokrát ve vázaném vydání a v jednom svazku málem biblických rozměrů. Ve skrytu duše doufám, že si druhé vydání najde mnohem více čtenářů než první, které, jak se domnívám, trochu čtenáře zaskočilo – možná nevěděli, co si mají o tom všem myslet, kam cyklus zařadit. Dočkal jsem se i výtek, že jsem do děje přetáhl postavy z Dickova románu *Vysoký zámek* a z Kingovy ságy *Temná věž*. To už snad dnes bude pasé a čtenář se prostě nechá unášet dějem, jak to má u SF literatury být.

Není žádným tajemstvím, že hlavní inspirací k napsání Valhaly byla jediná představa vzdušené bitvy mezi draky a víceplošnými letouny z první světové války. Pak jste ale zažil spoustu tvůrčích krizí, z nichž Vám pomohlo studium celé řady pramenů, ale i tituly, které se Vám náhodou dostaly do ruky... Jednou jste prohlásil, že jich bylo snad na čtyřicet... Je to možné?

Přesně to spočítané nemám, ale vím, že v určitých fázích se mi kupily po obou stranách displeje hromady knížek. Dnes by to bylo jednodušší, stačilo by požadovaná hesla zadat do Google a měl bych to i s obrázky.

Valhala je dnes mnohými znalci považována za jeden z nejzajímavějších textů české fantastiky, vedle Čapkovy Války s mlouky nebo Součkovy Cesty slepých ptáků. Je možné, že kdybyste tehdy před lety neuklouzl na té tramvajové zastávce, tak by možná žádná Valhala nebyla?

Je pravda, že tříměsíční pracovní neschopnost po přetržení achilovky mi dala dostatek souvislého času, abych napsal Dlouhý den Valhaly, tedy první díl cyklu. Nemohu však kategoricky tvrdit, že jinak by cyklus nevznikl. Měl jsem to téma v sobě a jsem přesvědčen, že už by si nějakou cestu na svět našlo.

Snad budou se mnou čtenáři souhlasit, že na Valhale je fascinující princip „dvojitosti kouzla“, založený na zákonech kvantové fyziky, a také její rafinovaná kruhová kompozice. Chlapec Franz von Karst představuje vlastně Vaše alter ego. Prozrazuje to i závěrečná pasáž, v níž jako autor vstoupíte přímo do děje. Trochu to vypadá, jako by se na chvíli proluly paralelní světy a někdo, kdo v jednom uvízl, se mohl konečně dostat ven...

Samozřejmě to tak je. Autor opravdu uniká z paralelního světa, ale v tom smyslu, že se z něho osvobodil tím, co napsal. Principem, podle něhož jsem Valhalu psal, bylo ukázat věci, které ve 20. století absolutně změnily naše nazírání světa. To je především kvantová fyzika a kybernetika, jak se dřív říkalo IT. A k tomu ještě přistupuje další děsivý poznatek, že vhodnou technologií propagandy můžete i z kulturního národa udělat masového vraha a pachatele genocidy. Ale i zde je zrno naděje, jsou lidé, kteří dokáží vymýšlení mozků odolat – jako Franz von Karst – a jako jsem já odolal komunistickému vymýšlení mozků, jemuž jsem byl vystaven od první třídy. Avšak oproti prvnímu vydání jsem konec maličko pozměnil. Uvést se jmenovitě do děje mi po nějaké době připadlo příliš násilné a okaté, takže jsem kousek ustoupil do anonymity.

Vida, to je trošku překvapení! Valhala původně vznikla jako parodie na žánr fantasy, který v té době získával na popularitě. Vymkla se však prvotnímu autorskému záměru a začala žít svým vlastním životem. Asi se budete zlobit, ale já tu otázku stejně položím: Je tlak doby opravdu tak mocný, že člověka donutí napsat to, co vůbec nezamýšlel?

Jsem přesvědčen, že jinak než pod tlakem doby se psát nedá – a to platí i pro bezduchou prvoplánovou zábavnou literaturu – to je evidentně tlak dnešní doby, jejímiž největšími mediálními hrdiny jsou baviči. Žádný člověk nežije ve skleníkovém prostoru, neustále je objektem interakcí jak s prostředím, tak s jinými lidmi. To se přece musí projevit na jeho psychice, vést k různým tlakům. A spisovatelé jsou ti šťastní lidé, kteří se z toho tlaku dokážou „vypsat“. Mají jakási kouzelná zadní vrátka, kterými můžou uniknout i z těch nejnepríjemnějších situací. Autor si vždycky může pomyslet: „Je to hrozné, co se mně teď děje! Ale zas budu mít o čem psát...“ A samozřejmě se stává, že člověk napíše i o tom, co zažil, ale ukryl v nevědomí. Psaní to pak vytáhne ven a vede autora tam, kam původně nezamýšlel.

Dá se říci, že Valhala je vlastně taková postmoderní montáž, kde se fikce snoubí i se skutečnými reáliemi, na něž se v textu často odkazuje. Vytváří variaci na severskou mytologii, ale zároveň míchá tzv. vysoký styl s nízkým. Dokonce jste snad čelil i obviněním z obscenosti... Je to pravda?

Ano, byl jsem některými lidmi takto obviněn, i když si myslím, že choulostivé scény jsou podány přijatelně. Stal jsem se dokonce terčem kritiky, kdy mi bylo vyčítáno, že jsem se přesně neřídil severskými mýty, že jsem si některé dovolil domyslet a doplnit, tedy předělat. Podle mého názoru je psaní tvůrčí činností, při které se staré látky zákonitě přepracovávají. Mísit fikci se skutečnými reáliemi je přece základním faktorem SF literatury! Nástrojem, který autorem vymyšlený svět činí pro čtenáře reálný. Vždyť vymýšlení a předělávání starých látek je vlastně *raison d'être* literatury už od Homéra, a komické na tom bylo, že tuto kritiku vyslovil jeden z organizátorů literárního workshopu, tedy člověk, který by měl ostatní učit tvůrčímu psaní.

Jednou jste zcela otevřeně přiznal, že Vás žánr fantasy hlu-

boce zklamal, zvláště když česká knihkupectví zavalila po sametové revoluci ne příliš kvalitní zahraniční produkce. Tato tvorba Vám připomínala spíš „naivní pohádky pro dospělé“ a „zastydlé homérovské příběhy.“ Na milost jste vzal jenom Tolkiena, Holdstocka a Sapkowského. Změnilo se od té doby něco?

Nezměnilo, i když přece jen jsem trochu změkkl. Přečetl jsem několik děl Pratchettovy *Zeměplochy*, ale to mi stačilo, žádným fanouškem tohoto světa jsem se nestal. Nejvíce na této sérii vlastně obdivuji překladatelský počín Honzy Kantůrka. Také mě do jisté míry zaujal cyklus *Hra o trůny* George R. R. Martina. Je to velmi dobře napsané dílo, byť se v něm čtenář začne záhy topit. A málem bych zapomněl na *Temnou věž* Stephena Kinga. Tento cyklus mě úplně dostal, i když běžnou hororovou tvorbu tohoto výrobce bestsellerů moc nemusím. Otázkou však je, do jaké míry je *Temná věž* fantasy a zda jenom fantasy. Moje obliba této ságy je dalším důkazem, že mě nejvíce zaujmou hraniční díla, která stojí stranou zájmu kmenových fanoušků, viz již zmíněný seriál *Hvězdná brána* – Huboký vesmír.

Odvážně jste tehdy také prohlásil, že magie, vyskytující se ve fantasy dostupné českému čtenáři, je „krotká a asexuální“. V poslední době se objevuje dost autorů, ty české nevyjímaje, kteří se nebojí psát o sexu a hlavně o něm... Ale takhle jste to asi nemyslel, že?

Valhalu jsem začal psát v roce 1991 a první díl vyšel v roce 1994, kdy to, co jsem řekl, platilo do posledního písmene. Podle mého názoru by skutečná magie neměla být krotká, ale něčím, co dost často slouží libidu. V odborné literatuře se dokonce uvádí, že do transu se mágové přiváděli proto, aby zažili sexuální slast, že mnohá kouzla neměla jiný cíl než právě tento. Tím jsem se při psaní Valhaly řídil, žádná krotká magie, ale čím temnější, tím lepší. Fakt je, že Valhala není prvoplánově o sexu či o sexuální magii, je to jenom nástroj, který hrdinové používají, nebo pod jeho tlakem jednájí. Jak je magie v současné fantasy literatuře sexuální, mohu těžko posoudit, neboť tuto literaturu prakticky nečtu.

Dlouho jste si jako literát netroufl na ženské hrdinky, nenačázal odvahu k vykreslení jejich charakterů a bohatého emočního prožívání. A zatímco muži – podle Vašich vlastních slov – přetvářeli zeměkouli v jednu velkou hernu, očekával jste v úctě, že ženy vybudují adekvátní protiváhu: svět-svatyni. Pak ale přišla valkýra Reginleif a po ní Božena Němcová v *Prstenu od vévodkyně* (podle mě mistrně vyvedená). Co bylo důvodem, že původní ostych šel stranou?

Asi to přinesl věk a životní zkušenosti. Přiznávám, že v mytologii a ve světové literatuře vůbec mě vždy vábily postavy osudových žen. Ostatně panna, která vyprovokuje hrdinu k jeho činům, patří podle Carla Junga k základním archetypům, k principům chování, které nosí v sobě každý člověk na zeměkouli. Odtud je jen krůček k ženám-bojovnicím, které se rozhodly vzít věci do vlastních rukou – a další krůček ke krvavé vládkyni, jakou je právě Reginleif v cyklu Valhala. Božena Němcová, to je

něco jiného, z její osobní korespondence vyplývá, že neuměla skrývat city, že nosila srdce na dlani – a taky na to doplatila. Zachovala dopisy, které by každá jiná žena spálila. Na druhé straně se v polovině 19. století chovala jako moderní žena naší doby, což mě fascinovalo. Soudím, že *Prsten od vévodkyně* je moje literárně nejpovedenější dílo, a o to více mě mrzí, že komerčně propadlo. Pro čtenáře fantasy je příliš mainstreamové, pro čtenáře mainstreamu zase příliš fantasy. Prostě klasické sednutí mezi dvě židle.

Psal jste ještě před rokem 1989 a také jste před tímto datem vydal sbírku sci-fi povídek *Nešťastné přistání, byť v cenzurou okleštěné podobě. Hlavními hrdiny byli často stoupenci technického pokroku, honosící se pro-ruský znějícími jmény. Byla to tehdy „úlitba bohům“, nebo za tím stálo něco jiného?*

Neřekl bych, že se jednalo o nějakou „úlitbu bohům“. Ano, ve svých povídkách jsem se nevyhýbal ruským jménům, protože to odráželo stav tehdejší kosmonautiky, a jestliže je v povídce Bradburyho stín (z další povídkové sbírky) jeden z hrdinů Rus (dalšími jsou Američan a Čech), pak to má svůj důvod, neboť povídka má v druhém plánu odkaz na afghánskou válku, která přispěla ke zhroutilí Sovětského svazu. Je pravda, že za minulého režimu se o takových věcech muselo psát v náznacích, které už dnešní generace čtenářů těžko rozklíčuje.

Hodně se zajímáte o politické dění u nás a nebojíte se ho otevřeně komentovat. Ve Valhale jste z Karla Schwarzenberga udělala českého krále. Bral byste ho také jako prezidenta?

Samozřejmě, radši mít za prezidenta ospalce s vybroušeným chováním než uštěpačného alkoholika se zbytným egem.

Občas z některých Vašich článků cítím záchvěvy euroskepticismu. Trochu tyto nálady odráží i román *Křížník Thor, nebo se mýlím?*

Ano, jsem euroskeptik, protože si dobře pamatuji na bývalý režim. A za některé zásahy Bruselu by se ani komunisté nemuseli stydět. Vadí mi to otřesné poručnictví, předpisy na jakoukoli maličkost. Vidím v tom velké nebezpečí – Evropané si zvyknou, že je někdo stále vodí za ručičku, a přestanou cítit odpovědnost za vlastní životy. Přičemž to je, proboha, devíza, na níž evropská civilizace vznikla! Prostě zdětinštíme, což už jsme začali. Mám kamaráda, který dělá kapitána na obrovském říčním tankeru na Rýně. Jeho hlavní práce je však vyplňování výkazů podle předpisů EU. Mimo jiné také musí uvádět, jak často se posádka sprchuje. Stačí vám to?

Takže nesdílíte vizi sjednocené Evropy, o které se v poslední době tolik diskutuje, ale i pochybuje?

Hlavní nedostatek vidím právě v absenci společné ideje, v něčem, co bychom jako Evropané mohli chápat jako poslání, které nás opravdu sjednotí. Zatím se vše točí kolem ekonomiky, kolem společného trhu, na to by však stačilo EHS. Bez společné vize, bez velkého civilizačního poslání je integrovaná Evropa jen bezzubým snem, který skončí krachem. Evropě také

chybí mocenské prostředky, aby opravdu zaujala postavení, na které si Brusel brousí zuby. Holou pravdou je, že se EU krčí za americkým štítem a sama by vůbec nebyla schopná se ubránit jakémukoli masivnějšímu útoku. EU také nemá vůbec žádnou kontrolu nad světovým oceánem, což je předpoklad mocenského postavení. Není náhodou, že Čína, Indie a kupodivu i Brazílie nyní vehementně budují svá válečná loďstva! Dějiny učí, že za skutečnou integraci se platí krví. Až do občanské války se Američané nevnímali jako Američané, ale jako Texanové, Newyorčané, Virgiňané atd. Slovo Američan se začalo objevovat v americkém tisku až po občanské válce a každý americký dějepisec uvádí, že americký národ vznikl de facto až po občanské válce, která však stála stovky tisíc životů. Vznikne sjednocená Evropa také po nějaké krvavé válce?

V roce 2012 jste vydal v časopise Pevnost sérii článků s názvem Magické základy Hitlerovy říše. Sám jste přiznal, že se s fenoménem nacismu vnitřně nedokážete smířit a že jeho zrod považujete za největší záhadu dějin. Vnímáte ho i jako selhání naší evropské civilizace, zároveň se však bráníte představě, že se staneme rusko-americkým kondomniem. Tak co s tím?

Paradoxně věřím v Evropu právě pro její častá selhání. Doufám, že její potenciál není zdaleka vyčerpán, že konflikty a střety, které se s takovou hojností na tomto kontinentu vedly, daly Evropanům schopnost ostře vnímat svět, ostřeji než obyvatelé ostatních kontinentů. Jsme moudřejší a poučenější než ostatní, proto nám kupříkladu Američané připadají často naivní a Rusové nemotorní a hrubí. Jenže tento potenciál nechává EU ležet ladem, což je moje další výtky Bruselu. Sice se tento aspekt objevuje v politickém prohlášení EU, která by se ráda viděla v roli světového arbitra právě vzhledem k těmto unikátním dějinným zkušenostem, ale za arbitrem musí stát nezávislá síla. Jenže nic takového neexistuje, takže i toto prohlášení je prázdným tlachem. Pokud bych měl použít historickou paralelu, vztah Evropanů a Američanů začíná připomínat pozici Řeků v Římské říši. Sloužili Římanům jako techničtí poradci a kulturní arbitři, což mi však připadá mnohonásobně lepší než druhá možnost, kterou bych zase přirovnal ke službě čínského specialisty v Čingischánově hordě.

Jste velmi zdatný publicista. Už v letech 1999-2005 jste pravidelně přispíval do internetového deníku Neviditelný pes esejemi v rubrice Mrožoviny. Témata byla velmi pestrá – kultura, politika, historie. Celkem vyšlo na 400 statí. Nedalo by to na pěknou knížku?

Dalo, jen to chce nakladatele. Jeden pokus už tady byl, dokonce v prestižním nakladatelství Atlantis, ale nakladatel z toho nakonec vycouval. Moc se mu nedivím, hodně článků bylo psáno pod vlivem konkrétní situace – byly přece do novin – a dnes by čtenáři nic neřekly, neboť by už neznal souvislosti a pozadí.

Dříve jste byl také velmi aktivní ve fannu a přednášel na Parconech. Jste také zakladatel původního brněnského Dra-

conu, který se dnes koná pod názvem Fénixcon. Jak jste spokojen s současnou podobou těchto fanovských setkávání?

Ještě stále na některé cony docházím či jezdím a téměř pravidelně přednáším v Klubu Julese Verna, takže bych se rád proti slůvkou „dříve“ ohradil! Kupříkladu v únoru jsem měl prezentaci o Stephenu Kingovi a jeho *Temné věži* na PragoFFestu 2014. Pravda ale je, že jsem odsud nakonec uprchl před davu hluchých adolescentů a také mě ne bavilo stát na všechno ve frontě, dokonce i na šatnu. Bezelstně přiznávám, že velké mamutí cony s hráči všeho možného a s nesmyslně specializovanými fany, kteří kromě toho svého milovaného seriálu nebo cyklu jsou ke všemu ostatnímu slepí a hlší, mi nesedí. Dávám přednost komornějším setkáním, kde je stále hlavní literární linie, takže mi vyhovuje brněnský Fénixcon, k jehož předchůdci mám vlastně otcovský vztah.

Co plánujete do budoucna? Někou dobu jste působil jako moderátor pořadu Historický magazin, který se vysílal na ČT24. Scénář jste si psal sám a účastnil se natáčení v terénu. Nechcete se třeba k něčemu takovému vrátit?

To vůbec nezáleží na mně. Televize si sama externisty vybírá a to podle vkusu stávajícího ředitele. Přitom platí zásada, že každý ředitel se chová jako vedoucí lev smečky. Ten, když se jme vlády, tak první, co udělá, je, že zakousne mlád'ata předchozího alfa samce. Nu ředitelé a vedoucí v televizi se chovají stejně – jako první likvidují úspěšné pořady předchůdce. To byl i osud Historického magazínu. Popravdě řečeno, ty tři roky mi stačily a asi bych už neměl odvalu a hlavně nervy se vrátit před kameru.

A co třeba oprášit spolupráci s Václavem Matějkou a nápad na zamýšlený sci-fi seriál pro ČT? Ožije Madona z Vrakoviště?

Loni a předloni jsme s Václavem Matějkou udělali v této věci pár pokusů. Předložili jsme do několika soutěží náš společný scénář o klonované dívce s názvem *Kdo jsi, Veroniko*, ale neuspěli. Původní sci-fi se v českých televizích nenosí. Takže *Madona z Vrakoviště* na obrazovkách těžko ožije. Snažím se soustředit na čistě literární projekty. Teď mám rozepsaný román, který bude rozvinutím povídky *Boj o oceán* ze sbírky *Imperium Bohemorum*. Zatím nese pracovní název *Dryák*. Honí se mi také hlavou pokračování *Křížníku Thor*, odehrávající se v kosmu, ale nejdřív mě čeká editace starších povídkových sbírek a dalších povídek pro elektronické vydání. Jedna z e-knih pod názvem *Královna Šumavy* by měla shrnovat satirické a ironické povídky z minulého režimu, druhá pak příběhy z kosmu a o robotech.

Plány jsou, ale čas prchá, člověk stárne a o všem začíná rozhodovat zdraví. Tož tak.

Děkuji za rozhovor.

Připravila Zuzana Hloušková /

Rodinné stříbro a kočičí zlato české fantasy

Ondřej Jireš svou novou antologii české fantasy uvádí jako představení těch nejlepších *dosud vydaných povídek a novel*. Ty by podle anotace měly prezentovat českou fantasy v celé její šíři. Sám editor to však v předmluvě zpochybňuje tvrzením, že se při výběru textů *cíleně vyhýbal unikům za hranice žánru či nejrůznějším experimentům*; a navíc převažuje fantasy historická.

Každá antologie do značné míry nezbytně odráží vkus svého editora a Jireš to povlivě přiznává, stejně tak upozorňuje na provázanost se svými staršími antologiemi obdobného zaměření – *Legendy české fantasy* (2006), *Memento Mori* (2009), *Krvavá čest* (2012) a další – a na nutnost vybrat od svých oblíbených autorů nové, ve vlastní antologii dosud nezařazené texty. Současné *Klenoty* vznikaly se snahou oslovit co nejširší čtenářské publikum; obsahují tedy díla různorodého zaměření i zabarvení. Nicméně, podivně působí Jirešova poznámka v úvodu, že ať by ze zvažovaných textů Vladimíra Šlechtu či Miroslava Žambocha vybral jakýkoli, kvalita antologie by nepoklesla. To to spíše emocionální než na faktech založené tvrzení implikuje, že zmínění autoři jsou natolik kvalitní, že antologii mohou jediné obohatit. Otázka zní, nakolik Jireš zaměňuje popularitu obou autorů za kvalitu, která z oblíbenosti u čtenářů nutně nevyplývá. Jde o ústupek „širokému spektru“ čtenářů preferujícímu na odív stavěnou chlapáckost, nebo přiznání osobní záliby? Ať už tak nebo tak, mnohé z autorů to staví do nelichotivé společnosti, neboť našťestí zdaleka ne ze všech textů odkapává neukočirované a řemeslně nezvládnuté siláctví, tak jak je tomu především u druhého z výše jmenovaných.

Pokusme se stručně zastavit u každého ze sedmnácti textů. Nebudeme je uvádět podle jejich pořadí v knize, ale na základě společných rysů a s přihlédnutím k tomu, jak žánr fantasy definuje celá řada teoretiků v čele s Ericem S. Rabkinem, S. C. Fredericksem a Colinem Manlovem: jako převrácení řádu, který pokládáme za přirozený a daný. Fantastické prvky by podle tohoto přístupu neměly být pouhým ozvláštňením, neřkuli kulisou, ale základním kamenem a podmínkou účinku textu. (Nutno podotknout, že nejde o jediný možný teoretický pohled na fantasy, v kontextu recenzované antologie však nabízí zajímavé podněty.)

Dobrodružný příběh, akce, zuřivě souboje a naprostá absence hlubšího významu, historické kulisy více či méně okořeněné nějakým tím fantastičnem, to jsou určující rysy asi třetiny zahrnutých textů. Což na poměry současné fantasy, která až příliš často chápe sebe samu jako pouze zábavnou a nenáročnou literaturu, není špatný výsledek.

Prvním z nich je *Vulhelf, muž s cejchem* Miroslava Žambocha, který funguje jako vynikající ilustrace nešťastí dobrodružné fantasy: příběh k čemusi směřuje, hrdina o něco usiluje, ale až

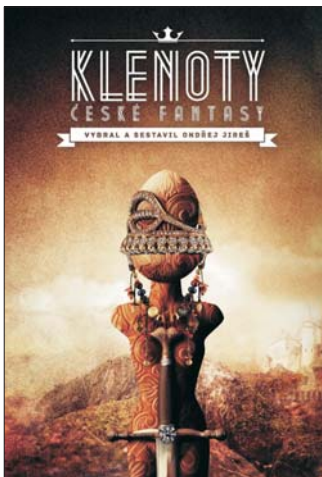
poté, co toho dosáhne, uvolí se autor čtenáři vysvětlit, proč to bylo důležité. Dotyčnému čtenáři tedy nezbyvá než následovat zápletku a čekat na osvětlení, vlastní aktivita a možnost pochopení se vylučují. Fantastické prvky jsou jen kulisou k akčnímu příběhu (A hled'me, strom létá. A létá vysoko. A co z toho?), který sám postrádá jakýkoli podtext, logika fikčního světa značně pokulhává. Nehledě na drobnější lapsy – představa vyproštění ze země obrovského stromu bez zpřehráhání jediného kořínku, a aniž by strom spadl kopáčům na hlavu, (o přítomnosti magie ani zmínka) není fantastická, ale jednoduše nevěrohodná. Povídka nevylepší ani typický žambochovský hrdina, o kterém autor do omrzení dokládá, jaký je to milovník svobody a drsník. Četné nedomyšlenosti (ihned v úvodu vypravěč cítí potřebu dvakrát oznámit, že poté, co skočil do řeky, skončil celý zmáčený) a pokulhávající styl (jedna z posledních vět působí, jako by se hlavní hrdina rozhodl zplodit potomstvo s chlapcem) dodávají textu nechtěně komický charakter.

Klubko zmijí Ivany Kuglerové je bezesporu napsané lépe, archaický styl nezadrhává a text patřičně ozvláštňuje, nezachráná však skutečnost, že zápletku v historizujícím světě doplněném o fantastické bytosti je nakonec triviální a již po několika dnech od přečtení je těžké vybavit si její charakter. Kuglerová jde hlouběji než Žamboch, výsledný účinek je ale plochý; chybí něco, ať už fantastického nebo ne, co by čtenáře přimělo zapamatovat si ji.

Těžký život sférozpytce z pera Martina D. Antonína je vcelku vtipný, hravě napsaný text obsahující pár parodických aluzí (ohromující tupost barbara Kounana má své kouzlo), převažujícím dojmem ale je, že je to povídka pouze veselá a nic víc. Už kvůli nemožnosti nevybavit si další parodii na barbara Conana – Pratchettova barbara Cohena – se nabízí srovnání s cyklem *Zeměplochy* a s tím, jak Pratchett dokáže ústojně kombinovat veselé s velmi neveselým. Kontrastující podtext by *Sférozpytce* posunul za vtipnou a poněkud rozvleklou hříčku do další roviny.

Nefritovou necuke Leonarda Medka a *Kámen a krev* Juraje Červenáka spojují gerojsky plytké postavy a arbitrárnost fantastických prvků; jsou tam, aby posloužily rozvinutí dobrodružství s detektivním naladěním, samy o sobě nic neznamenají, o ničem nevyprávějí (o pochybné originalitě nemluvě). Stejně jako výše zmíněné texty kloužají po povrchu, něčeho zvláštního, nového, fantastického se u nich nenadějete.

Antologii otevírající *Válečná lest* Vladimíra Šlechtu se stereotypu vymyká svým závěrem; příběh nijak nápaditý není, postavy hlasitě šustí papírem a jazyk by si zasloužil pečlivější redakci (a méně vykřičníků), logické lapsy se podobají těm žambochovým (do jednoho povelu buší několik stovek solidně vzrostlých orků), ale čtenář naladěný na nevyhnutelně hr-

dinský příběh v závěru musí Šlechtovi přiznat schopnost překvapit, jít proti nepsaným pravidlům dobrodružné fantasy, a tím pozdvihnout jinak nezajímavý text na vyšší úroveň.

Ne nepodobně je tím nejlepším na *Idolu* Štěpána Kopřivy takřka šokující závěr, kontrast drsné reality a vtipných dialogů, nezasloužené nedůvěry a zrazené důvěry spolu s matoucí (nikoli nevěrohodnou) motivací jedné z postav zakládají působivost povídky, která by se bez fantastických kulís docela snadno obešla. Škoda jen překomplikovaných událostí předcházejících pointě, až příliš je z nich jasné, že jde o rozhodnutí autora vzpírající se logice příběhu.

V povídkách *Noční lovy* Petry Neomillnerové a *Obojek* Jany Jůzlové by se stejně jako u Kopřivy nemuselo měnit mnoho, aby je bylo lze zařadit mimo kategorii fantasy. Fantastičnost v nich není zásadní, podstatné jsou vztahy mezi postavami, samotný příběh a jeho přesahy, fantastické prvky působí nanejvýš jako ozvláštňující element (V *Nočních lovech* také díky aluzím na Sapkowského *Ságu o zaklínači*). Ale ani jednomu z textů to neškodí, oba jsou působivé a bravurně vyprávěné. Tam, kde Neomillnerová volí skoro naturalistický přístup, Jůzlová píše uvolněněji, z větší nadhledu, v obou případech jejich postavy žijí, dýchají, jejich bolest a jejich naděje vzbuzují přirozenou odezvu a sympatii. Jůzlová nechává leccos nevyřčeno, takže čtenář se nedostává k předem hotovému textu, příjemná je i nečernobílост (u fantasy nijak samozřejmá) jejího světa.

K mytickým kořenům v *Klenotech* odkazuje hned několik povídek. Tušení skrytého, v cyklech se navracejícího příběhu podporuje oproštění od vyhocené akčnosti i specifický jazyk.

Působivost v jednoduchosti dokáže vyvolat Veronika Válková (Adam Andres) v povídce *Malucha*. Nesnaží se vršit jednu podivnost za druhou, děj i jazyk je prostý, čistý, a díky tomu silný; přivolává ozvěny velmi starých příběhů, úspěšně se vyhýbá vyumělkovanosti děje i podání.

To se na druhou stranu příliš nepodařilo Františce Vrbenské v *Trůnu z říční mlhy*, její odkazy na mýtus jsou explicitní, božstva příjemně arogantní a zaslepená, celek nicméně působí jako pohádkové dobrodružství hrající si na něco, čím není, staví na odív svůj mytický podtext, ale nedokáže ho přivést k životu.

Mé rty budou toužit po krvi Vilmy Kadlečkové si pohrávají s motivy Popelky, kterou autorka reinterpretuje a prohlubuje se sympatickým cynismem, celkově se ale zdá, jako by se snažila vyjádřit příliš mnoho naráz. Místy se zamlžuje logika (nebo se jen ztrácí čtenář), a to značně oslabuje působivost jinak slibného textu.

Romantizující strunu v *Klenotech* zastupují krátké texty *Záviství* Jany Rečkové a *Tančí mezi vločkami!* Pavla Renčina – oba vystavěné na atmosféře, poetickém a umném stylu. Vnitřní les Rečkové takřka ožívá před očima. Renčinův příběh se blíží básni v próze, dojem přehnané romantičnosti vyvažují ironizující vločky.

Čistě cynickým kontrastem je *Eskorta* Jiřího Pavlovského. Text výrazně přesahuje z fikčního světa směrem k naší skutečnosti a zkušenosti, ironicky odkazuje k nadčasovým pravidlům

světa, na která bychom raději zapomněli. Vtipně, bez zádrhelů psaná povídka vypovídá o dosti neveselých věcech a v kontextu *Klenotů* vyniká svou jedinečností.

Pro účinek povídky *Jed bratra mého* Jaroslava Mosteckého je vztah k aktuálnímu světu a našim zažitým historickým představám naprosto nezbytný. Povídka, která by bez minimální znalosti kontextu působila jen jako slušně napsaná, ale nijak výjimečný příběh (jehož kompozici by se dalo ledacos vytknout), skoro šokujícím způsobem staví na hlavu jeden mezi prvky ze zakládajících příběhů české historie. Díky tomu jako jeden z mála textů v *Klenotech* odpovídá v úvodu zmíněné představě fantasy. A díky tomu lze autorovi odpustit vysvětlovací scény uprostřed souboje (snad aby čtenář vše správně pochopil) i pozoruhodnou otrlost ženské postavy, na níž se nijak nepodepíše zamordování ctitele přímo před jejím očima. (Špatné tvoření přechodníku a místy pochybná interpunkce jdou zčásti na vrub redakce.)

Poslední a zároveň nejstarší povídka antologie, *Poselství pro Agla Mathona* od Ondřeje Neffa, představuje svět, v němž se na dvacáté století vzpomíná jako na dobu temna, na Akademii jsou studovány okultní vědy a vědecký přístup ke světu – takto zavrženíhodná hereze – je nemilosrdně pronásledován. Čtenář si přirozeně interpreteje všechny aluze, vzpomene bývalých věků a spokojeně ocení Neffův výsměch tmářství minulému i budoucímu. Závěr ho pak velice překvapí. Snad jedině vysvětlení na konec si autor mohl ušetřit, zbytečně tím oslabil jinak silný dojem.

Na závěr můžeme zobecnit, že autorům dělá potíže harmonizovat přesvědčivost a hloubku příběhu s živoucími fantastickým světem. Vnitřní napětí textů (a jejich přesah) vyplývá z fantastických prvků spíše ojediněle (do jisté míry Mostecký, Neff – na úkor zpracování). Emoční působivost povídek a přesvědčivost postav (Neomillnerová, Jůzlová, Kopřiva) nepochází z fantastičnosti samotné. Rovnováhy příběhu a fantastických prvků dosahuje nejlépe Válková společně s Rečkovou a Renčinem, s velmi odlišným přístupem i Pavlovský. Kadlečková ji vnímá a usiluje o ni, ne však zcela úspěšně. V primárně dobrodružných textech je fantastičnost stěžejí více než kulísou (ať již to byl autorský záměr, či nikoli).

Sestavovat antologii, která by se měla zalíbit většině čtenářů, je dozajista nesnadná a nevědná práce, zejména u žánru, který zaujímá tolik podob a tak krkolomně balancuje na hranici s triviální literaturou, jako je tomu u fantasy. Z rozličnosti zařazených povídek, z nichž většina pochází z let 2000 až 2010 (výjimku tvoří texty Neffa, 1988 a Kadlečkové, 1995), se nějaký trend určuje těžko. Zbývá jen doufat, že česká fantasy nalezne (a v několika případech neztratí) odvahu opouštět rámec nenáročného dobrodružného čítiva a mířit směrem k odvážným, převratným příběhům a světům.

Bez toho se od předsudků zaznávajících vně fantastického společenství, na něž si stýská Boris Hokr v prvním doslovu, osvobodí jen nelehko.

Tereza Dědinová / iLiteratura a Interkom

Nebo nad Berlínom / Der Himmel über Berlin / Wings of Desire /

Minulý rok na Veľkú noc som bola na koncerte Verdiho Requiem pod taktovkou fenomenálneho Nella Santiho, a keď som sa večer vrátila domov a zapla telku, už som nemohla odtrhnúť oči lebo dávali Nebo nad Berlínom. Bolo to úžasné završenie dňa, o ktorom som si myslela, že monumentálny zborový spev už nič nemôže prekonať, a stačilo len malé pripomenutie môjho najobľúbenejšieho filmu, ktoré ma len uistilo o tom, že je stále tým najlepším filmom na svete. Musím ale povedať, že mám výhodu, nakoľko dobre rozumiem nemecky, a je potrebné, ak nie ste v tomto smere jazykovo zdatní, pozrieť si túto snímku s veľmi dobrými českými titulkami. A potom, ak vám je zhora dané, ponoríte sa do úžasnej myšlienkovvej kaskády hlavných hrdinov a možno aj pochopíte režisérovu životnú dilemu. Tento film je mnohými nepochopený a nedocenený najmä z dôvodov, že nie su Nemcami, ktorí v sebe dlhé desaťročia nesú výčitky svedomia za zločiny druhej svetovej vojny, čo chápe len niekto zaoberajúci sa nemeckými realiami a literatúrou. Iba v tomto kontexte je možné precítiť poéziu Petra Handkeho, ktorá znie Nebom nad Berlínom, ale aj Wendersove myšlienky a obrazy snažia sa o možnú individuálnu očistu. Celkom jednoduchý dej filmu hovorí o dvoch anjeloch Damielovi a Cassielovi, ktorí sa pohybujú po Berlíne a pomáhajú jeho obyvateľom niesť ich osobné zlyhania a dodávajú im osobne odvalu a radosť zo života.

Film je snímaný zvláštnou striedavou kamerou – z pohľadu anjelov je obraz čiernobíly, z pohľadu ľudí je farebný, aby lákal dokonalé bytosti do konfrontácie s pestrejšou, ale komplikovanejšou skutočnosťou živých bytostí. V podstate Wenders ešte aj polemizuje v múrom rozdelenom Berlíne nad mierou zodpovednosti za minulosť a budúcnosť v oboch rozdelených častiach tohto mesta asi najviac trpiaceho povojnovou situáciou. Naozaj nikde inde sa tento film odohrávať nemohol.

Damiel sa napriek všetkým výhodám svojho anjelského bytia rozhodne stať človekom. Prispieje k tomu jeho láska k poraziteľnej Marion, ktorá mu vo výškach pripomína jeho samého, akoby sama aj dokázala lietať bez krídel, čo je asi hlavná nosná myšlienka spôsobu očisty od vnútornej bolesti. Oplyvní ho ale aj nesmierne starý pán v knižnici, kde sa odohráva podstatná časť deja, ktorý sa aj vo vysokom veku neustále díva okolo seba chlapčenskými očami, a rozpráva o krásnom meste svojho detstva.

Ak ste videli klip REM Everybody hurts, tak tam je použitý práve pôvodný Wendersov nápad. Anjeli Damiel a Cassiel totiž

takto chodia Berlínom a vnímajú všetky myšlienky ľudí, okolo ktorých prechádzajú a pristavujú sa pri tých, ktorí zlyhávajú, prepadajú ľútosť, slabostiam a strachu, objímu ich, pohľadia dľaňou a ľudia ihneď pookrievajú, získavajú novú nádej a odvahu do ďalších dní. Takto si asi Wenders dokáže jedine predstaviť možnosť, ako sa celé Nemecko dokáže vyrovnáť s nacistickými zločinmi, pretože milióny z ľudí až do posledných rokov vojny o ničom netušili a nedokážu sa zmieriť so skutočnosťou, že sú s takými hrôzami naveky spájaní. A často túto vinu v sebe vytesnia, posunú do podvedomia, odkiaľ vytryskne nesená na pozadí iného problému, alebo ju pijú s materským mliekom ich detí, ktoré potom rovnako blúdia svetom a hľadajú spásu. Zaujímavou postavou v Nebe nad Berlínom je Peter Falk, ktorý hrá známeho inšpektora Colomba pri natáčaní niektorého z dielov tohto seriálu v Nemecku. Ako sa ukáže, je tiež bývalým anjelom, ktorý spadol na zem, pretože chcel cítiť a dýchať ako človek, a dostať šancu pomôcť svetu s touto ťažkou dilemou.

Veľmi často recenzenti tento film označujú za polemiku medzi Nebom a Zemou, ja si skôr myslím, že die o túžbu zapojiť Nebo do pomoci Zemi, ktorá sa však svedí len veľmi pomaly a zriedkavo, a práve v tomto filme sme svedkami jediného ústupku Neba, kedy sa zopár jednotlivcom či zamilovanému páru podarí vyhnúť hnusnému očistcu viny. Na nič viac nemáme nárok, ale nádej existuje. Napriek vážnemu filozofickému posolstvu je film plný poézie a aj mnohých situačných humorných scén. Peter Falk podáva ruky do prázdna a oslovuje potenciálnych neviditeľných anjelov, aby spadli z neba, Damiel prvý krát vidí farby a vyzerá pri tom ako bezdomovecký pako, jediné čo sa dá na Zemi speňažiť je anjelske brnenie...a mnohé iné.

A niekedy ani anjelske pohladenie nestačí zachrániť život, ktorý sa nedá zvládnuť. Takže, ak máte radi ťažké filmy pri ktorých treba rozmýšľať, ponúkam aspoň malý návod, ako v tomto prípade pochopiť základné súvislosti. Potom sa vám bude Nebo nad Berlínom zdať nadrozmerne nedostížne.

Dagmar Mehešová

Fantasy / Dráma / Poetický film / Západné Nemecko / Francúzsko / rok 1987 / 127 minút / Réžisér: Wim Wenders, Hrajú: Bruno Ganz, Solveig Dommartin, Otto Sander, Peter Falk, Hans Martin Stier, Didier Flamand, Jürgen Heinrich, Nick Cave, Blixa Bargeld, Lajos Kovács, Teresa Harder, Sigurd Rachman.

Civilizační šok²

Část čtvrtá: Poučila se Amerika z jedenáctého září?

Když se zeptám amerických známých, proč Spojené státy zareagovaly na útok z jedenáctého září 2001 tak, jak odpověděly, odpověď není uniformní. Liberálové zastávají názor, že Afghánistán ještě jo, ale Irák byla chyba. Konspiracionisté mluví o tom, že Amerika chtěla ukrást Arabům ropu a přečerpat ji do bunkru pod Bílým domem. Pravičáci hovoří o nutném zlu a právu na sebeobranu, i když při tom zahynou civilisté. Nadšení všech Američanů pro hubení teroristů v zahraničí však s léty ochabuje. Počet lidí, kteří si na auta lepí žlutou pentli „support our troops“ (podporujte naše jednotky), vytrvale klesá. Už víc než deset let žijí Američané ve válce a přemýšlejí, jak útok extrémistů jejich zemi změnil. Když říkám ve válce, může to znít nadneseně. Není to jako v Leningradě, nejíme vosk na parkety a Amerika pořád žije v nadbytku. Jenže válka je znát všude kolem. Každou chvíli se loučí některé z městeček v Massachusetts se zabívaným vojákem. Mnohé rodiny žijí střídavě bez mámy a táty, kteří slouží další turnus v Afghánistánu. I když se vrátí domů celí, jsou poznamenáni válkou. Když se naposledy vrátila z Vietnamu generace načichlá válkou, Amerikou to pořádně zacloumalo. Vliv veteránů je citelný i nyní. Vojenské rodiny se hromadně rozpadají. Překonat půl roku samoty je těžké, ale překonat traumata navrátilce, který se nedokáže začlenit do civilního koloběhu života, je možná těžší. První nasazení na Blízkém východě rodina ještě unese, ale co druhý a třetí turnus? Rozvod je prakticky jistý.

Situaci dokresluje i kniha Americký sniper, o které jsem psal v *Nebojte se Ameriky*. Příběh Chrise Kylea, ostřelovače s největším počtem zásahů v historii, má smutné pokračování. Po návratu do civilu v roce 2009 se Chris rozhodl věnovat rodině, výcviku vojáků a pomáhat veteránům. Jednoho z nich – kolegu z NAVY Eddie Ray Routha – vzal s sebou na „terapeutický“ výlet na střelnici. Jenže psychicky narušený Routh Chrise a jeho kamaráda Chada zastřelil.

Víc než dva a půl milionu amerických vojáků sloužilo v bojových zónách. PTSD (post traumatic syndrom disorder) bude zaměstnávat psychiatry po zbytek století. Zatímco Remarque se z PTSD po první světové válce vypsals a obohatil světovou literaturu, podobnou reflexi od amerického autora zatím neznám. Chris Kyle jím nebyl, svoji roli ve válce popsal v knize jako ostentativně heroickou.

Co se tedy změnilo v Americe po jedenáctém září? Okamžitě po útoku se posunula kolektivní psychika USA na jinou trajektorii. Výdaje na ozbrojené složky raketově stoupaly a bylo to považováno za správné řešení. Právníci tvrdili, že (opatrné) mučení vězňů je ospravedlnitelné a lidé to brali. Kongres odhlasoval, že NSA má mandát ke špehování vlastních občanů. Společnost přijala zabíjení teroristů pomocí bezpilotních letounů jako legální. Jistě, někteří Američané hlasitě protestovali, ale uprostřed bojechtivé víry národa v prvních měsících po pádu Dvojčat se jejich hlas neprosadil. I dnes, o mnoho let později, si většina lidí tiše myslí, že extrémisté dostali to, o co si koledovali. Kolik bomb dopadlo ved-

le, je pro ně vedlejší otázka. Válka je válka, hlavně pokud se odehrává daleko v zámoří.

Ekonomicky zasáhl útok ze září 2001 Ameriku výrazně. Podle ekonomů New York Times se ztráty dají vyčíslit na \$3.3 bilionů (3.3 x 10¹² dolarů, údaje do r. 2011). To je pětina dnešního dluhu USA, který v dobách války rostl zhruba o bilion ročně. Přímé ztráty stály „pouhých“ 55 miliard, na 123 miliard přišlo škýtnutí ekonomiky. Výdaje „homeland security“ vyrostly na 589 miliard dolarů. Zvýšená ostraha něco stojí, znám to z první ruky. Protože jsem relativně mladý a vysoký, ostraha mě na letištích s oblibou vybírá z řady a griluje. Asi 1.65 bilionu jsou výdaje na válku (do roku 2011) a 867 miliard dolarů je odhad budoucích válečných výdajů a péči o veterány. Něco mi říká, že část těch peněz chybí na vzdělání a zdravotní péči. Pro porovnání, státní rozpočet ČR pro rok 2014 je řádově 60 miliard dolarů.

Pacifisté a seabemrskáči tvrdí, že Spojené státy útok přivolovaly svojí arogancí a mocenskou politikou. Kritikové z řad neokonzervativců kontruji tím, že jestli si něčím Amerika pozorost extrémistů zasloužila, byla to její laxnost po pádu Sovětského svazu. Když opadly velmocenské hrátky, nebylo jasné, jak se na Blízkému východě angažovat. Ropa byla laciná, dominance USA jasná a američtí prezidenti měli důležitější starosti s volbami. Dokonce i podpora Izraele vycházela z módy. Tak to USA vypustily a díky mocenskému vakuu se prý extrémisté přihlásili o slovo.

Ještě než skončily odklizecí práce na místě Světového obchodního centra, G. W. Bush prostudoval problém a dospěl k jasnému závěru. Teroristé měli dalekosáhlejší cíl než jen pomstu za příkoří. Chtěli změnit historii a zničit lidskou svobodu. Také mu došlo, že ruka prozřetelnosti vybrala právě jeho jako muže, který se jim postaví. Když stál s krvavým nosem před kamerami, věděl, že si útok nemůže nechat líbit. V podstatě mohl zareagovat několika způsoby:

Mohl zvolit nepopulární uměřenou reakci, poslat Tomahavky (křížující střely s plochou dráhou letu) na všechny teroristické tábory v Afghánistánu, podpořit nepřátele Talibánů – Severní alianci, vyslat do země tajná komanda, bezpilotní letouny a vůbec začít al-Káidu hubit. Zároveň mohl zastrážit všechny jejich spojení a pokusit se uzavřít penězotoky, které dýchádisté potřebují k životu. Mohl přimět Izrael, aby vyjednával s Palestinci o palestinském státu, a otupit hlavní argument teroristů – útlak muslimů ve Svaté zemi. Mohl zosřít bezpečnostní opatření v USA a minimalizovat nebezpečí dalších útoků. Mohl šetřit ropou. Jenže mu bylo jasné, že politika zadržování je naprostá utopie. Takhle se terorismus zničit nedá. Mimochodem, až Obama vycouvá z Afghánistánu, bude výše popsany scénář přesnou kopií dnešní pozice Ameriky. Jenže Bush neměl historickou zkušenost posledních deseti let a tak hluboko klesnout nehodlal.

Druhá možnost byla jít do střetu s větší vervou. Házet bombou do pouště nestačilo, bylo třeba se zmocnit teroristických základů. Nejen speciální síly a letectvo, ale i pozemní armáda

měly vymést extrémisty z Tora Bora. Jak jinak byste to chtěli dokázat? Talibán nepředstavoval pro Ameriku hlavní cíl, ale když hostili Bin Ládina, měli to schytat taky. Cílem akce by bylo rozbít teroristické zázemí a odejít se zdviženou hlavou. Afghánistán by potom Bush mohl opustit a nechat všem čertům. Jenže vyklidit dobytou zemi je proti všem zásadám vojenství a zdravému rozumu. Sotva by se Američané stáhli, teroristé by se vyrojili z děr jako krysy. Pokud by byl Afghánistán normální zemí, jeho vláda by teroristy krotila. Jenže Afghánistán normální zemí nebyl (a není). V bezvládní by si vousáči dělali, co by uznali za vhodné.

Muselo dojít na třetí scénář, který Bushovi podsouvali neokonzervativní poradci v čele s viceprezidentem Dickem Cheneyem. Dobýt Afghánistán a okupovat ho do té doby, než se domorodci naučí demokracii. Protektorát je ošklivé slovo, mělo však výhodu. Teroristé už nebudou kout pikle proti Západu a spřáteleným vládám v oblasti. Trvalá okupace regionu to měla vyřešit.

Hned na začátku Afgánské operace Bush zjistil, že přestože dobyl zemi celkem snadno, pochytil extrémisty v horách je tvrdší oříšek. Kdo mohl vědět, že se budou schovávat? Že budou prchat přes hranice do Pákistánu? Že se vypaří? Že místní lidé budou pomáhat okupantům jen neochotně?

Zatímco se bojovalo v horách a Bin Ladin nebyl na domácí adrese k zastížení, americká armáda začala připravovat vpád do Iráku. Stále boječtivá americká veřejnost se nechala přesvědčit tvrzením, že Saddám nabízí zbraně hromadného ničení teroristům. Nebo alespoň vyvíjí atomovku pro sebe. Možná to měl v plánu, ale kdo to dnes posoudí? A jsme opět na začátku. Bush se mohl zachovat uměřeně nebo hrozit bombardováním nukleárních zařízení, jak to dnes dělá Obama v Íránu. Jenže po první irácké válce Američané (no dobrá, OSN) nechali Saddáma sedět na rozklížené židli, jen zavedli blokádu a bezletovou zónu. Nic z toho nefungovalo. Saddám si židli vyspravil a ukazoval Západu vztyčený prostředníček. Válku v roce 1991 USA vyhrály, ale výsledek se nedostavil. Neokonzervativci proto vnikli Bushovi mladšímu vidinu, že bude lepší implantovat demokracii do celého Blízkého východu. Bez Saddáma. Tím bude vyřešen i problém terorismu.

Je mi záhadou, že vzdělaní Bushovi muži nepochopili, jak funguje asymetrická válka. Vždyť právě tímto způsobem získalo třináct amerických kolonií nezávislost na Británii. Kolonisté neměli armádu, neměli děla, neměli zbrojní továrny. Neměli šanci zvítězit ve střetu s největší vojenskou mocností své doby, Velkou Británií. Tak se uchýlili k asymetrické válce (zní to lépe než terorismus). Polovojenské milice kašlaly na válečná pravidla osmnáctého století, nepochodovaly spořádaně do boje, ale střílely ze zálohy v lese. Tak se odehrála první revoluční šarvátka u Lexingtonu v Massachusetts. Když britské šiky domaširovaly blíž, povstalci vzali nohy na ramena a dosáhli taktického vítězství.

Celou válku si Britové nebyli jistí, jestli při přesunu nekoupí kulku do zad. Dokázali zvítězit ve všech podstatných bitvách, dobýt koloniální města, ale nebylo jim to nic platné. Povstalci se nechtěli podrobit. Vojáci odpálčili terorismus kolonistů stej-

nou mincí a byli překvapení, že se místní nevrhli králi zpět do náruče, ale naopak se zatvrdili. Scénář americké revoluce se v Iráku opakoval několik následujících let.

Dnes po neokonzervativcích neštěkne pes. Viceprezident Dick Cheney ani nekandidoval na prezidenta, jak bývá zvykem. Místo toho se stáhl z politiky a byl rád, že ho neobvinili z válečných zločinů. Historie potvrdila, že šlápl vedle – invaze do Iráku nezměnila poměry na Blízkém východě, neokonzervativci nezkontroli ani Severní Koreu a její nukleární program. Amerika se vyčerpal v Šarvátkách, nedosáhla rozhodného úspěchu a ztratila prestiž. Poslední stoupenci neokonů se zakopali na pozicích a čekají, až jim dá za pravdu historie. Bude to dlouhá hibernace, ale jsou trpěliví. Za dalších dvacet let na ně mohou historikové shlédnout vlídnějším okem. Kdo si dnes vzpomene, že v roce 2004 Bush tiše zvažoval, jestli má vlítnout i na Sýrii, protože podporuje sunnitské povstalce v Iráku. Mohl tak zabránit syrské občanské válce 2013, nebo by ji naopak rozpumpoval do obrátek? To už se dnes nedozvíme.

Konzervativce Bush mladší svým válečným experimentem znemožnil republikány a pomohl do sedla prvnímu afro-americkému prezidentovi od politické konkurence. Do historie se tak zapsal, i když jinak, než si přál.

Za jednoho z inspirátorů neokonzervativismu je považován Bernard Lewis, profesor historie z Princetonu. Nálepka neokonzervativismu dnes zapáchá, ale Lewisovu analýzu historie úpadku muslimských států považují za zdařilou. Česky vyšla jeho kniha *Kde se stala chyba?* v roce 2003 v nakladatelství Volvox. Lewis argumentuje, že od středověku síla muslimských států slábne, což je příčinou jejich frustrace. Ještě v patnáctém století byla islámská civilizace mocná a na výsluní. Za vážného soupeře považovala spíše asijské velmoci (Čínu) než křesťanskou Evropu. Tam žili barbaři, od kterých se muslimové nemohli moc naučit. Osmanská říše tak zaspala evropskou renesancí a teprve vojenské úspěchy je přiměly uznat, že křesťanské válečné metody jsou často lepší než jejich a loďstvo porazí muslimské galéry, kdykoliv se setkají v bitvě. Osmané zkusili modernizaci, jenže Evropané se jim stále technologicky vzdalovali. Nejdříve jim ruská říše vzala Krym, pak ztratili všechny državy v Evropě a nakonec přišla trapná série porážek v Egyptě (1798). Po druhé světové došlo i na Svatou zemi, kterou „zabral“ Izrael. Tohle všechno přimělo muslimy zpytovat duši a boha. Chtěli vědět, kdo za to může.

Bernard Lewis tvrdí, že muslimové prohráli boj a modernímu. Nejen Evropané, ale i další mocnosti se jim od časů středověké slávy vzdalily. Lewisův úpadek ilustruje na příkladu arabské kávy. Dokud měli Arabové kontrolu nad zemí, mořem a obchodem, dováželi kávová zrnka z Etiopie přes Rudé moře. Cukr zase pocházel z Persie a muslimské Indie. Vše se zpracovávalo a vyváželo do celého světa, včetně Evropy. V osmnáctém století však Arabové v Cařihradu pili kávu importovanou z holandské kolonie Jáva nebo španělské střední Ameriky, odkud dováželi i cukr. Jen horká voda byla místní. V devatenáctém a dvacátém století Evropané ovládali trh do té míry, že i plyn, na kterém se káva vařila, nebo vodu prodali Arabům evropským obchodníkům. Objev ropy tuto situaci spíš zhoršil. Přinesl

bohatství úzké vrstvě a stagnaci zakonzervoval. Když bylo ropy tolik, nebylo proč se snažit vyniknout v jiných oborech.

Otázka, proč je islámská civilizace v úpadku, má mnoho možných odpovědí. Chátrání začalo dřív, než si Evropané rozparcelovali Blízký východ, a dlouho předtím, než vznikly USA. Na úvaze o nedostatku inovací něco bude. Knihtisk se uchytil v „modernizovaném“ Turecku až v roce 1729, první noviny začaly vycházet až v devatenáctém století. Mohla za to rigidní ideologie islámu? Jenže islám se také vyvíjí do různých proudů (podobně jako rigidní křesťanství), viz salafisté, sunnité a šíité. Nebo to bylo naopak? Nastal úpadek proto, že se muslimové odklonili od pravého islámu, jak tvrdí Bin Ladin, když ve svém dopise Americe horuje pro návrat ke kořenům? Bin Ladin zřejmě umí číst Mohamedovy myšlenky, takže přesně ví, kde ty kořeny jsou.

Pokud se chcete vzdělat v historii Blízkého východu, můžete si vybrat z tisíců knih. Velká většina pochází ze Západu, autoři jsou často židovského původu (tak jako Bernard Lewis, který je britský žid). Jestli hledáte protíváhu z druhé strany, nabídka je omezená. Palestinský hlas je slabý a umírnění islámští historikové publikují málo. Jejich názory zřejmě nejsou u nich doma populární. Tahle nevyvážená „propaganda“ mě trápí. Jenže co s tím? Západ měl knihtisk dřív, má víc univerzit a arabští emigranti, které jsem potkal v USA, nepišou. Místo studia univerzity raději prodávají auta v milfordském autobazaru.

Při pohledu zevnitř musím přiznat, že útok jedenáctého září změnil Ameriku a „american way of life“ mnoha způsoby. Začalo to malou ekonomickou recesí, která plíživě přešla do dalších. Vojáci, kteří se vracejí domů, mají problémy. Počet jejich sebevražd děsivě stoupá. Obrovské prostředky byly vydány jako obrana proti dalším teroristickým útokům. Dnes už se nemůže stát, aby helikoptéry, které kroužily kolem Dvojčat a viděly, jak se ocelové nosníky žhaví do ruda, nemohly varovat požárníky uvnitř, protože neexistoval jednotný komunikační protokol. Dokonce ani velitel zásahu je nemohl odvolat, neměl spojení. Technologické pokroky NSA v elektronické špiónáži byly známé dlouho předtím, než je vyžvanil Snowden v Rusku. Nebylo to velké překvapení. Představte si, jaká technologie se dá pořídit za 589 miliard dolarů! Přečtete si ABC mladých techniků a budete v obraze. Asi to všechno funguje, protože žádný velký útok na Ameriku se od té doby nepodařil. NSA tvrdí, že se jí elektronickou špiónáží podařilo zabránit padesáti teroristickým akcím a docela jim věřím. Občas NSA vyhlásí v USA oranžový, nebo dokonce červený stupeň nebezpečí a všichni čekáme, co se z toho vyvrbí. Hrozba je reálná a noví extrémisté se stále rodí. Terorismus nezahynul s Bin Ládinem. Plán zůstal a jeho pokračovatelé se stále snaží.

Moji američtí sousedé jsou stále příjemní, ale nálada je střídavější. Úřady lépe kontrolují imigranty. I když je to sisyfovská práce, všechny vetelce zadržet nedokážou. Imigrační úředníci jsou komisnější, než byli před rokem 2001. Hollywood a občasný islamista v nás stále udržují vysokou hladinu protilátek. Kdykoliv lidé slyší divné výkřiky v metru nebo míjejí převrácenou cisternu na dálnici, v koutku myslí jim vyskočí otázka: Není to další teroristický útok? Tohle všechno ukrajuje

malé kousičky americké svobody, nebo alespoň pocit svobody.

Amerika váhá s vysláním vojáků do zahraničních misí mnohem víc, než bývalo zvykem. Vzpomínáte si, že se Barak Obama nehrnul do Libye a slíbil leteckou podporu jen tehdy, když Evropská unie převezme politickou zodpovědnost za libyjskou akci? To samé platí v Sýrii. Kdo by se hnal na Asada, i když použil chemické zbraně? Obamu si za váhavost vychutnávají republikáni. Prý je slabý velitel a nechal Rusko, aby z krize s chemickými zbraněmi vytěžilo politické body. Jenže co když je Obamovo couvnutí v Sýrii naopak brilantní politické vítězství? Rodiny vojáků mu rozvahu nevyčítají. Ani to, že nedodává povstalcům do Sýrie tuny zbraní. Vždyť není jasné, v čích rukou by skončily. U sunnitů v Iráku? U Muslimského bratrstva v Egyptě? U Hamásu v Gaze? Britové vládli stovku let Blízkému východu s kontingentem čtyř tisíc vojáků. Zvládli to tak, že svým „spojencům“ prodávali jen omezené množství zbraní. Amerika se zpožděním začíná chápat, že britská taktika nebyla úplně k zahzení.

Řekl bych, že s nástupem ekonomické krize a Baraka Obamy na prezidentské křeslo Amerika přijala jiný styl zahraniční politiky. Místo aktivního ovlivňování událostí se stahuje a snaží se ovlivňovat dějiny z pozadí. Tam, kde to nejde, alespoň zadržuje nebezpečí a vyčkává. Pokud patříte ke kritikům USA, hnuší se vám „imperialismus“, NSA a myšák Micky, zkuste se rozhlédnout po světě a najít alternativu. Máte raději vládu silné ruky a neúctu k zákonům v Rusku? Schizofrenickou technokracii v Číně? Kleptokracii ve východní Evropě, nebo fanatickou teokracii strašící na Blízkém východě? Preferujete Afriku, připomínající ZOO s přestřelkami? Nebo se vám líbí víc Jižní Amerika s karnevaly, přestože domorodci musejí mít sbalený kufr pro případ, že do ulic vyjedou tanky pučistů?

Demokracie je kostrbatý způsob řízení společnosti, ale vláda zákona převládá. Sami Američané brblají, že váleky bylo dost, ale chápou, že není moudré vyklidit území, stáhnout se a přestat sledovat dění na zeměkouli. Když jim islamisté neničí New York, nemají velkou touhu angažovat se v pouštní cizině. Po třinácti letech je ve vzduchu cítit únava. Možná k tomu přispívá i demografie. Zatímco na Blízkém východě je polovina lidí mladší dvaceti let, průměrný věk v zemích Západu stoupá. Je to vidět i v Hollywoodu. Místo naivních osmnáctiletých sexbomb dnes ve filmech skotačí krásky čtyřicetileté až padesátileté. Starší diváci si žádají své hrдины.

Při desátém výročí jedenáctého září Američané rozebírali, čeho dosáhla jejich země útokem na Afghánistán a v Iráku. V tu dobu se Blízký východ změnil sám od sebe stejně nečekaně, jako předtím sovětský blok. Kritikové tvrdili, že USA mohly počkat a všechno by se změnilo samospádem. Demokracie prý mohla zvítězit bez vojenské invaze Ameriky. Jenže uplynuly dva roky a stalo se něco jiného, než liberálové a mládež čekali. Arabská revoluce prochází stejnou kocovinu, jakou musely překonat postkomunistické státy východní Evropy. Po nadšení přišlo vystřízlivění, politikaření a deziluze. Je docela možné, že si lidé dobrovolně zvolí islamisty nebo naopak vojenskou diktaturu, tak jako my v Evropě volíme postkomunisty.

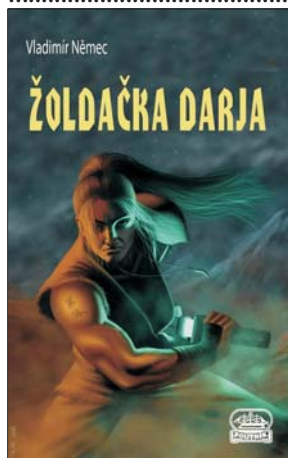
Jak se bude vyvíjet postoj Ameriky k islámskému terorizmu v budoucnosti? To záleží na tom, jak moc budou islamisté popichovat. V USA se na sebe pozornost médií snaží strhnout dost domácích teroristů. Od jedenáctého září 2001 se sice nepříhodovalo nic velkého, ale útoky neustávají. V září 2001 například chodily antraxové dopisy politikům a médiím. O pět mrtvých a dekádu později není jisté, jestli je hlavním viníkem mikrobiolog Bruce Ivins. Otrávil se paracetamolem a případ dodnes nebyl vyřešen. V říjnu 2002 se zase celý Washington DC a Baltimore klepal, protože nějaký ostřelovač kosil náhodné řidiče na parkovištích. Stáli za tím spíš vykolejení jedinci než islamisté. John Allen Muhammad a Lee Boyd Malvo stačili před dopadením zabít deset lidí a další těžce zranit. V roce 2003 si to v Ohio zopakoval vyšinutý střelec se špatnou muškou. Z dvaceti čtyř útoků skončil smrtí jediný. Charles McCoy islamista nebyl, ale dvacet sedm let dostal stejně. V březnu 2006 najel Mohammed Reza Taheri-azar autem do chodců na univerzitě v Chapel Hill v Severní Karolíně, kam dvakrát do roka jezdí navštívit akademické spolupracovníky. Jméno útočnicka hovoří o motivech jasně. V červenci 2006 se další domácí islamista (původem z Pákistánu) Naveed Afzal Haq naštvál a vyjádřil nesouhlas s americkou zahraniční politikou tím, že postřílel ženy v budově židovské federace v Seattlu. V březnu 2008 někdo položil bombu před armádní náborovou kancelář na Times Square v New Yorku. Výbuch neměl žádné oběti. Bomba obsahovala výbušniny používané americkou armádou v Iráku a Afghánistánu. V květnu 2009 chtěl Scott Roeder ochránit nenarozené životy tím, že v Kansasu zastřelil George Tiller. Dr. Tiller pracoval na potratové klinice, v roce 1986 přežil útok zápalnou bombou, v roce 1993 se vyléčil z pěti kulek v těle, které mu věnoval jiný milovník života a křesťanský fanatik. V červnu 2009 Abdulhakim Mujahid Muhammad zastřelil armádního náboráře v Arkansasu. Muhammad předtím v Jemenu konvertoval k islámu. V listopadu 2009 se ve Fort Hood v Texasu zbláznil psychiatr Nidal Malik Hasan. Zastřelil třináct a zranil dvacet devět vojáků jako odplatu za agresi proti muslimům. Květen, 2010 – další z útoků na Times Square v New Yorku. Bomba v autě selhala. Díky důkazům na místě policie chytila islamistu Faisala Shahzada dřív, než stačil při-

pravit další nálož. V srpnu 2012 Wade Michael Page vešel do chrámu Sikhů ve Wisconsinu a zabil šest věřících, protože připomínali muslimy a nebyli dost bílí. V dubnu 2013 vybuchly při Bostonském maratónu dvě bomby. Tři lidé nepřežili, sto osmdesát bylo zraněno. Ztráty nebyly vyšší jen proto, že bezprostředně kolem bylo spousta lékařských týmů a co by kamenem dohodil pět nejlepších nemocnic v Americe. Útok pokračoval střelbou na MIT (Massachusetts Institute of Technology), v centru města a ve Watertownu. Všechno pár mil od našeho domu a v místě, které rádi navštěvujeme s dětmi. Bráchrové Tsarnaevové byli přistěhovalci z Čechy, kteří sympatizovali s islamisty.

Seznam může (a bude) pokračovat, protože jsme pořád nepřišli na to, jakým mechanismem se z normálního frustrovaného člověka stane sebevražedný terorista. Nepřížůsobiví mladíci, druhá generace přistěhovalců v USA jsou hlavními kandidáty. V muslimském světě se stávají extrémisty idealisté kolem dvacítky, kterým muslimská společnost nenabízí jinou alternativu, jak vyniknout. Místo kariéry v umění, vědě nebo obchodu studují v náboženských školách a utvrzují se v konspiračních teoriích. Jestli máte známého muslima, zeptejte se, co si o situaci na Blízkém východu myslí on. Možná se od rozumně vypadaajícího člověka dozvíte věci, při kterých vám klesne čelist. Konspirační teorie jsou populární. Za historický úpadek regionu nemohou muslimové, ale Mongolové (ve dvanáctém století dusili islám a vpadli až do Evropy), Britové (rozparcelovali Blízký východ), USA (kradou ropu a nesejde na tom, že za ni platí), světové židovstvo (kují pikle) a umírnění muslimové, kteří se odklonili od pravého islámu. Z Bin Ládinova dopisu Americe vyplývá, že bych neměl zapomenout na hlavního strůjce úpadku – Izrael. Ten ukradl Svatou zemi Palestincům, kteří ji předtím čestně dobyli od Římanů. Nezáleží na tom, že ti ji předtím získali od židů, kteří o ni bojovali s Peršany a Babyloňany, kteří ji dobyli od prvních usedlíků Homo sapiens, kteří vytlačili Homo neandertalensis, kteří převálcovali Homo habilis, kteří evolučně vytlačili Homo erectus a to všechno dlouho před Mohamedem. Jenže to nikde psát nebudu, abych se nepřipojil k západním intelektuálům, kteří štvou proti muslimům.

To je moje poučení z jedenáctého září.

Martin Gilar

Právě vyšly dvě sbírky povídek **Vládi Němce**

fantasy: **Žoldáčka Darja**

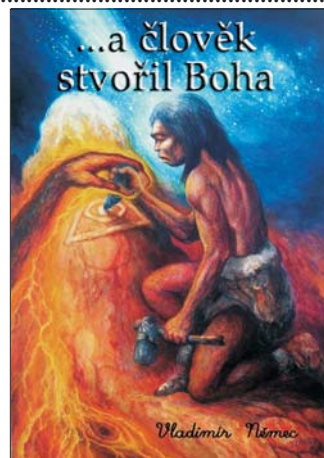
a SF: **...a člověk stvořil Boha**

Žoldáčka Darja, výtečná šermířka a mizerná čarodějka. Protlouká se světem, jak to jen jde. A když to nejde, vypomůže si tou špetkou magie, co má.

Poutník, Praha 2014, 320 stran, 280 Kč

Povídky e-knihy **...a člověk stvořil Boha** mají společného jmenovatele – Boha. Ten někdy vystupuje v hlavní roli, jindy je pouze tušený v pozadí, ale vždy má svou nezastupitelnou úlohu. Autor nabízí představy, co všechno by mohl Bůh být, jak může vypadat, jaké pohnutky mít... Právě o tom, o možná možném, je sci-fi.

Nová vlna, Praha 2014, palmknihy.cz, 89 Kč

Časem s vědou - květen

● velkých činech a lidech vědy

Echo stvoření

1. Na zasedání přírodovědné sekce Královské české společnosti nauk koncem května 1842 ve Vlasteneckém sále Karolina drží rakouský profesor pražské polytechniky Christian Doppler přednášku *O barevném světle dvojhvězd*. V ní podává matematické zdůvodnění změny kmitočtu záření při vzájemném pohybu zdroje a pozorovatele. (Třeba zvuk blízkého se auta se v okamžiku, kdy nás stroj mine, změní v hlubší. Pokles zvuku je tím výraznější, čím rychleji se jeho zdroj pohybuje. Při pohybu k posluchači na jeho ušní bubínek dopadne za jednotku času víc vln. Mají tedy subjektivně vyšší kmitočet, znějí ve vyšší tónině. Při vzdalování naopak.)

Zatímco platnost Dopplerova jevu v akustice experimentálně potvrdil už v roce 1845 holandský meteorolog Christoph H. D. Buys-Ballot za pomoci trubačů dujících na jedoucím železničním vagoně, v optice se to podařilo až v roce 1957 na prvním Sputniku.

2. V březnu 1916 Albert Einstein tiskem zveřejnil svoji teorii gravitace (obecnou teorii relativity), v níž matematicky propoutal prostor, čas a hmotu. A jelikož mu v příslušných počtech vycházelo, že vesmír se musí buď rozpínat, nebo smršťovat, přimyslel do svých rovnic tzv. kosmologickou konstantu – jakousi svěrací kazajku, která měla vesmír znehybnit. Tu pak jako první roku 1922 odmítl Rus Alexandr Fridman (po matčině otci Moravák), který řešením relativistických rovnic získal pár modelů vesmíru nestabilního. Pět let poté belgický abbé Georges Lemaitre nezávisle učinil totéž a vyslovil názor, že vesmír se zrodil rozpínáním „kosmického vejce“. Soudil rovněž, že expanzi vesmíru lze ověřit pozorováním galaxií.

3. Krátce po první světové válce nastoupil na hvězdárnu Mount Wilson v Kalifornii, kde fungoval tehdy největší dalekohled světa, průměr zrcadla 2,5 m, mladý astronom (původně právník) Edwin Hubble. Za pomoci pozorovatele Milтона Humasona se pustil do studia nejvzdálenějších pozorovatelných mlhovin. Začal je spektrálně třídit. Logicky se přitom domníval, že mezi nimi najde objekty s žádným, modrým i rudým dopplerovským posuvem, že tedy vůči Zemi budou buď nehybné, nebo se budou přibližovat či vzdalovat. Jenže shledal, že se téměř výhradně vzdalují! Dokonce nejen od nás, ale i od sebe navzájem... Ano, vesmír jako celek se rozpíná! Z hodnot rudých posuvů Hubble formuloval matematický zákon této expanze. Publikoval to v červnu 1929.

4. Na apríla 1948 Rusoameričan George Gamow v článku spolupodepaném kolegy Alpherem a Bethem myšlenkově obrátil tok času (tudíž i směr Hubbleovy expanze) a představil vesmír v hypotetickém čase nula – jako nekonečně hustý, hor-

ký, malý žmolek, který poté – kdysi dávno – vybuchl a od té doby se rozpíná. Článek obsahoval i předpověď existence záření, které z onoho velmi raného poexplozního stadia vesmíru pochází a mělo by stále být kolem nás, arci letitým rozpínáním vychladlé takřka k absolutní nule.

5. Počátkem roku 1964 dva američtí spojaři, Arno Penzias a Robert Wilson z Bellových telefonních laboratoří v New Jersey, dostali za úkol optimalizovat radiové spojení s balonovými telekomunikačními družicemi Echo. Součástí jejich úkolu bylo i testování k tomu potřebného citlivého detektoru mikrovl. A tady nastala potíž – ukázalo se, že jejich skvělý přístroj zachycuje víc šumu, než konstruktéři očekávali.

Penzias s Wilsonem zkusili lokalizovat zdroj, ale nezdálo se, že by šum přicházel z nějakého určitého směru. Usoudili tedy, že musí pocházet z přístroje samého. Nejprve v rohu trychtýřovité antény zrušili hnízdo párku divokých holubů, poté ji očistili od „bílého dielektrického materiálu“, nicméně ihned se mohli přesvědčit, že hnízdo ani trus nešuměly. Prověřili tedy celou elektronickou cestu, ale ani v ní nenašli nic nepatřičného. V naději, že zdrojem rušení by mohly být nějaké atmosférické poruchy, namířili anténu napřed kolmo vzhůru a potom porůznu vodorovně, k obzoru. Ve druhém případě, kdy přístroj sleduje silnější vrstvu vzduchu, by šum měl být silnější... Nebyl. Čili zdroj leží mimo atmosféru Země. Navíc – ten neúnavný všudypřítomný mikrovlnný šotek se ozýval neustále, ve dne v noci, v jakukoli roční dobu, třebaže Země se točí a obíhá kolem Slunce! Tajemné záření tedy nevzniká ani ve Sluneční soustavě... K tomuto závěru došli v květnu 1964.

6. Zhruba v téže době fyzikové nedaleké Princetonské univerzity Robert Dicke a James Peebles rozpracovávali Gamowovu polozasutou myšlenku, že vesmír ve svém počátku musel být hustý a žhavý. I oni věřili v existenci mikrovlnného odlesku dávných časů, na rozdíl od Gamowa se navíc domnívali, že by ho snad mohli i zachytit. Pročež začali stavět odpovídající anténu. O jejich úsilí se od přátel dozvěděli Penzias s Wilsonem a – teprve potom si uvědomili, že jejich šum nemůže být nic jiného než ono reliktní (zbytkové) záření vesmíru! V souladu s Gamowovým hrubým odhadem odpovídalo záření černého tělesa o teplotě 2,7 Kelvinů (něco málo přes 270 pod Celsiovou nulou).

7. 8. 9. 10. Fascinující cesta poznávání vesmíru vede dál: objev nepravidelností v reliktním záření (1992), objev, že vesmír se rozpíná stále rychleji (1997), objev temné hmoty a temné energie (2003), objev gravitačních vln (2014)... Ale to už je na jiný seriál.

František Houdek

Otázka faktů aneb Pravdy o pravdě Třeštění letitého popularizátora 27

Minule jsme se tady bavili o možných obrazech pravdy v individuální lidské mysli. Nedalo mi to a vybral jsem několik zajímavých výroků, které o pravdě pronesly chytré hlavy.

Nejstarší z této kolekce je Aristotelova *pravda většiny*: „To, co všichni lidé uznávají (čemu věří každý), je pravda. Kdo tuto víru vyvrací, nenalezne nic věrohodnějšího.“

Následuje *pravda jako upřímný omyl* sv. Augustina: „Pravda je ohrožena jenom tehdy, pokud sám sobě lže; pokud říkám, že se mi jeví něco, co se mi nejeví, nebo naopak.“

První existencialista ve filosofii Soren Kierkegaard dokonce nic jiného než *osobní pravdu* neuznával: „Subjektivita je pravda a pravda je subjektivita.“

Jeho současník Arthur Schopenhauer varoval: „Hlavní překážkou v poznání pravdy není lež, ale *zdánlivá pravda*.“

Irský literát William Butler Yeats zase s humorem popsal pravdu vpravdě prostřední: „Někteří lidé říkají, že Bůh je, jiní říkají, že Bůh není. Pravda musí být asi někde uprostřed.“

(Skoro bych řekl, že právě tahle *zprůměrovaná pravda* společně s Aristotelovou *pravdou většiny* jsou základem fungování demokracie – v dobrém i ve zlém. Totéž trochu jinak vystihuje francouzský filosof Claude Tresmontant:

„Jediný člověk nebo nepatrná menšina může mít pravdu proti drtivé většině. Což platí o každém převratném objevu ve vědě. Každý průkopník je na počátku sám nebo téměř sám a všichni jsou proti němu. Většina rozhoduje pouze v demokraciích, ale demokracie stejně jako některá jiná možná politická zřízení nehledají pravdu.“)

Ale jsou tu i jiné závažné odrůdy pravdy. Co třeba tahle, jejímž heroldem je britský matematik a filosof Alfred North Whitehead: „Nejsou žádné celé pravdy, všechny pravdy jsou polopravdy. Zlo pochází od toho, když se je pokoušíme brát jako celé pravdy.“ Sem by se hodila i myšlenka historika maďarského původu Johna Lukacse: „Polopravda není padesátiprocentní pravda, ale propojení pravdy (stoprocentní) a lži (stoprocentní).“

Pro duši je důležitá i *psychologická pravda* Carla Gustava Junga: „Skutečné je to, co působí.“ (Idea je psychologicky pravdivá, pokud existuje, tj. pokud ji někdo sdílí nebo popírá.)

Odtud je jen kousek k pravdě, které říkám *horoskopová*: „Pravda je to, co chceme slyšet.“

V dnešní době agresivních a podbízivých médií (jsoucích zpravidla s pravdou na štíru, neboť tato nebývá ani příjemná, ani jednoduchá, ani snadno dostupná) není zanedbatelná ani *pravda jako stokrát opakovaná lež* amerického sociologa Roberta Staughtona Lynda: „Je jednodušší uvěřit lži, kterou jsme slyšeli už stokrát, než pravdě, kterou jsme ještě nikdy neslyšeli.“

Pak jsou tu *pravdy komplementární*: „Opakem malých pravd je omyl, opakem velkých pravd je jiná velká pravda.“ Na tento výrok jsem prvně narazil u Stanislava Komárka, později také u Václava Bělohorského či Jana Zrzavého, posléze na internetu u kanadského filosofa Marshalla McLuhana. Ale ani ten nejspíš nebyl první.

Komárek je snad autorem obrazu pravdy, kterou bych nazval *pravdou vlnatou*: „Pravda se skládá ze dvou polopravd jako přímka ze dvou polopřímek a z daných výroků si vybereme vždy ten, který se nám více hodí do krámu či na který jsme emočně vyladěni.“ Naším handicapem pak je, že sa-

mi jsme bodem té přímky, kterou celou bychom rádi obsáhli poznáním. Představme si, dokázat tak nad tu polopřímku vystoupit – to by byl přehled! Teprve PAK bychom – snad – mohli řešit i ten svůj bod na přímce – sebe ve vesmíru.

Pravdu kontextuální (vyjádřenou podobnostvím, což je typické pro Bibli či všeliké mýty) opisuje Tomáš Sedláček: „Řekneme třeba, že žena je jako květina. Je jen málo věcí, které má s květinou společného. Vědecky vzato, prohlášení „žena = květina“ je nepravdivé, je to vědecká lež. Přesto tomu rozumíme. Víme, že to znamená, že je krásná a křehká. Pravda je tedy skrytá v kontextu, nikoli v samotné větě.“

Zatím jsme zcela pominuli osobnost hlasatele pravdy a povahu okolností, do kterých je zjevoována. Erasmus Rotterdamský upozorňuje: „Není třeba říkat pravdu celou. Mnoho záleží na tom, jak je hlášána.“

Nuže, to byl jen malý zlomek mouder o pravdě – a jaký už z toho mám v hlavě maglajz! Copak opravdu neexistuje nějaká opravdová pravda? Ale ano, existuje: *pravda vědecká*. Jejich popisů i opisů mnoho, uvedu dva.

I. P. Pavlov: „Věda není nic jiného než co nejpřesnější obraz skutečnosti, tedy pravda.“

A o sto let později Craig Venter: „Vědu vnímám jako jedinou lidskou činnost, která se zabývá hledáním absolutní pravdy o vesmíru, který nás obklopuje.“

Naproti tomu ceylonský filosof Ánanda Kumárasvámi je přesvědčen, že „Mýtus obsahuje největší přiblížení absolutní pravdě, které se dá slovy uskutečnit.“ To je taky úžasná pravda o pravdě, jakkoli pro nás, dítko euroamerické racionalistické, materialistické civilizace navyklé redukovat a měřit, těžko stravitelná. Mýtus vzniká, když se silná myšlenka či příběh udrží přitažlivý po řadu generací, z nichž každá v něm zanechá otisk své životní zkušenosti (své „pravdy“) a která z něj vyeliminuje to, co v jejích očích jako pravdivé opakovaně neobstojí. Mýtus je tedy forma historické a všeobecně přijaté komplexní, „analogové“ pravdy – komplementu „digitální“ pravdy vědecké.

František Houdek

Časem s vědou - červen

● velkých činech vědy a techniky

První balony vědy

Jak známo, lidé poprvé vzletli na podzim 1783 v Paříži pomocí teplovzdušného balonu bratří Montgolfierů. První válečné nasazení balonu provedli v červnu 1794 u belgického městečka Fleurus rovněž Francouzi – fyzik kapitán Jean-Marie-Joseph Coutelle podal maršálovi Jeanu Baptistu Jourdanovi zprávu o situaci na bojišti, jak ji obhlédl z koše balonu Enterprenant. (Možná i díky tomu pak Rakusané dostali na frak.)

Po dalších deseti letech konečně přicházejí i výstupy vědecké. „Balony dosud sloužily jen k nedůstojné atrakci a k honosnému zdolávání rekordů. Je čas jich využít k seriózní a promyšlené vědecké práci,“ horuje v Petrohradské akademii věd přírodovědec Jurij Zacharov. Po souhlasu učených kolegů angažuje zkušeného belgického balonistu Etienna Gaspara Robertsona a **30. června 1804** s ním vystupuje do výšky kolem 2500 metrů. Vynáší s sebou sadu teploměrů, barometrů a dalších měřidel. Hlavní součást výstroje však tvořil zvláštní přístroj – patrně první toho druhu na světě. Zacharov jím skoro čtyři hodiny odebíral v jednotlivých výškách vzorky vzduchu. Akademii pak spolu se záznamy a výsledky svých přístrojů podal i popis psychického stavu člověka během vzdušné plavby.

Ještě téhož léta 1804 proběhly dva podobné vzlety v Paříži. Francouzský institut pověřil čerstvého objevitele jednoho ze zákonů o plynech Josepha Louise Gay-Lussaca a jeho kolegu fyzika Jeana Baptistu Biota úkolem změřit změny zemského magnetismu. Vědci k tomu použili balon se zajímavou historií: napřed sloužil Napoleonovi při egyptském tažení, pak ho dostal ministr vnitra, který ho věnoval matematikovi Laplacemu a ten ho zase poskytl vědci.

Gay-Lussac s Biotem startovali 24. srpna 1804 v zahradě Muzea umění a řemesel. S sebou si přibrali pár důkladných kožichů, neboť už se vědělo, že čím výše, tím chladněji. Hlavní náklad ovšem tvořily přístroje k měření teploty, tlaku a vlhkosti vzduchu, studiu zemské gravitace a magnetismu, ke zkoumání lomu světla. V přesně určenou dobu pak zaduněl na zemi výstřel ze signálního děla a posádka zjišťovala rychlost šíření zvuku v atmosféře. K tomu ve výšce 1200 m vypustili včelu a ve výšce 3500 m pěnkavu. Ve 4000 m začal balon rotovat, takže svá měření nedokončili. Snad i proto následoval výstup druhý. Podnikl ho 16. září 1804 Gay-Lussac sám.

Údaje o výškách obou letů se různí, minimálně při jednom výstupu však balon dosáhl přinejmenším 7376 m. Jedním z vědeckých výsledků bylo vyvrácení domněnky anglického fyzika Johna Daltona, že složení vzduchu se s výškou mění.

Souběžně s fyzikou se činila i fyziologie. Když německý zeměpisec Alexander Humboldt v červnu 1802 vylezl na hoře Chimborazzo v Jižní Americe do tehdy rekordní výšky 5759 m, popsal své pocity takto: „Začalo nám všem postupně být špatně. Nutkání k vrhnutí bylo spojeno s určitou mdlobou a bylo daleko obtížnější než nesnáž dýchat. Také nám krvácely dásně a rty. Rovněž oční spojivka u všech naběhla krví...“

Rok nato nám již známý Robertson s kolegou Lhöstem dosáhli v Hamburku výšky kolem 7000 m: „Cítili jsme jakousi stísněnost a všeobecnou zmalátnělost. Hučení v uších rostlo, čím víc klesal tlakoměr. Lhöst rovněž jako já měl opuchlé pysky, krví zalité oči, všechny žíly byly naběhlé a vystupovaly zase, když jsme je prstem stlačili. Krev stoupla mému průvodčímu tak do hlavy, že se mu klobok stal příliš úzkým.“

V září 1805 vystoupal také první německý balon vědy. Nesl berlínského gymnaziálního profesora Wilhelma Jungla, který po příliš rychlém výstupu v 5000 m omdlel. Při následném rychlém sestupu, spíš pádu poté, co

obal balonu praskl, si poznáničtivý pedagog zachránil život tím, že hned po nabytí vědomí duchapřítomně vyhodil všechno, co se dalo, a tím rychlost klesání zmírnil. Ctihodné městečko Münchenberg tak zažilo bombardování vzácnými vědeckými přístroji.

Postupem času balony začaly ve fyzice sloužit i jiným než atmosférickým či meteorologickým výzkumům.

V srpnu 1912 v Ústí nad Labem vzletl (na vodíku) rakouský fyzik Victor Hess s pilotem Wolfgangem Hofforym a meteorologem Ernstem Wolfem ke svému sedmému, poslednímu a nejvyššímu letu (5350 m), aby měřil dosah radioaktivního záření zemské kůry. To ale kupodivu s výškou neklesalo, nýbrž stoupalo! Navzdory silné nevolnosti badatel svou misi dokončil a mohl posléze oznámit světu objev kosmického záření.

Tím éra otevřených pilotovaných balonů ve vědě v podstatě končí. Po první světové válce přijdou na řadu uzavřené gondoly a balony bez posádky. Ale o tom někdy jindy.

František Houdek

Na vlně sebeklamu

Třeštění letitého popularizátora 28

Ke stému výročí Puškinovy smrti v roce 1937 napsala Marina Cvetajevová esej *Puškin a Pugačov*.

Jak známo, největší ruský básník napsal novelu *Kapitánská dcera*, příběh o lásce a cti odehrávající se na pozadí rvolnického povstání Jemeljana Pugačova. Sledujme pouze „cvetajevovskou“ linii děje: Mladý šlechtický důstojník Petr Griněv cestou k posádce zabloudí ve sněhové bouři. V nouzi nejvyšší potká neznámého kozáka a ten ho zorientuje, za což je odměněn jídlem, pitím a kožíškem.

Později se oba protagonisté dvakrát setkají za jiných podmínek – kozák Pugačov jako vůdce rebelie, Griněv jako jeho zajatec. V obou případech se plebejec Pugačov zachová k patricijí Griněvovi velkoryse. A

to přesto, že mu Griněv odmítne políbit ruku na znamení podřízenosti, odmítne přidat se k němu jako podnáčelník, dokonce odmítne slíbit aspoň, že „proti němu nebude sloužit“. Přesto slyší: „Jdi, kam tě oči povedou, a dělej si, co chceš.“ Podruhé mu dokonce Pugačov pomůže osvobodit jeho lásku.

Puškin však o Pugačovovi napsal ještě odbornou studii *Historie pugačovského povstání*. Z ní vyvstává jinší hrdina:

„Mezitím za pevností už stavěli šibenici, před ní seděl Pugačov a přijímal přísahu věrnosti od obyvatel a pluku. Přivedli k němu Charlova (velitele dobyté pevnosti), položeného z ran a zbroceného krví. Oko, vyražené kopím, mu viselo na tváři. Pugačov ho poručil popravít.“

„Z Jelagina (velitele další dobyté pevnosti), člověka při těle, sedrali kůži; zločinci z něho vyřezali sádlo a mazali si jím rány. (...) Jeho ženu rozsekali. Dcera, z předešlého večera ovdovělá, byla přivedena k vítězi zaměstnanému popravou jejích rodičů. Pugačov byl ohromen ženinou krásou, vzal si nešťastnici k sobě jako souložnici a ušetřil kvůli ní jejího sedmiletého bratra.“ Po čase ho omrzela, tak ji vydal svým kumpánům. Ti si s ní vydatně užili a nakonec nedbale zastřelili, bratra taktéž. Oba umírající sourozenci se k sobě s poslední sil doplazili a jeden druhého objali. „Jejich těla, hozená do křoví, dlouho zůstávala v této pozici.“

A teď to nejzajímavější: *Kapitánská dcera* vznikla roku 1836, *Historie pugačovského povstání* dva roky předtím!

„A naše první užaslá otázka (ptá se Cvetajevová): jak Puškin mohl napsat svého Pugačova, když **věděl**?

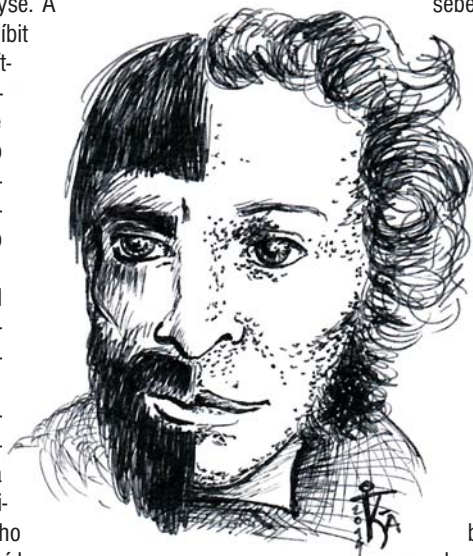
Být to naopak, ... měli bychom přirozené vysvětlení: Puškin Pugačova nejdřív zobrazil a pak teprve – poznal. Jenomže on nejdřív poznal, a potom zobrazil.“ Proč?

První dáma ruské poezie při hledání odpovědi mimoděk postihla smysl umění (přínejmenším jeho apollinské odnože). Krutost, zrada, utrpení - „takové věci umělecké dílo nesnese, takové věci vyvrhuje“. Nebo jinak: „Puškin svého (prvního) Pugačova napsal, aby se dozvěděl. Puškin svého (druhého) Pugačova napsal, aby zapomněl.“

Nepřímé vysvětlení své „porážky historika básníkem“ podává sám Puškin v básni *Hrdina*:

*Nad spousty nízkých pravd nám dražší
ten povznášející nás klam.*

Puškin to řekl jasně: Klameme se. Klameme se rádi, klameme se v jednom kuse. A nejvíc klameme sami sebe.

Sebeklam, to přání nevědomě předhazované za realitu, je pro rozum nejmrtelnějším z hříchů (v důsledku rovným pusté ignoranci), pro zbytek psychiky naproti tomu holou nezbytností, antropologicky konstantou konstant, ochranným valem bránícím naši mysl před nezvladatelným příbojem beznaděje.

Sebeklam má dva terče. Především jednotlivce: jsem schopný a důležitý a všechno, na čem mi záleží, dobře dopadne. OK, bez tohoto dědictví evoluce by nemělo cenu o cokoli obtížnějšího v životě usilovat. Jenže od určité hranice z individuálních sebeklamů plíživě vyrůstá sebeklam kolektivní. Výsledkem je jakési kvazikřesťanské přesvědčení, že i celé lidstvo je důležité, že jeho existence má cosi

jako vyšší smysl, že pro svoji výjimečnost požívá zvláštní ochrany, díky které to s ním nakonec dobře dopadne; takto „věří“ kdesi v hloubi duše i mnoho materialistů (já se při tom taky občas přistihnu). Naopak biolog nobelista Jacques Monod patřil k těm, kdož zcela odmítali k někomu vzhlížet, na někoho spoléhat: „Přijme-li člověk poselství vědy v celém jeho významu, jistě konečně procitne ze svého tisíciletého snu a objeví svou naprostou samotu a radikální cizotu. Nyní ví, že se jako nějaký bosák nachází na periférii světa, kde jest mu žít. Světa, který je hluchý k jeho hudbě, lhostejný k jeho nadějím, k jeho utrpení či zločinům.“ Inu tak: žádné zásah shůry, žádné *expecto patronum*!

Další rozvíjení tohoto tématu přenechávám vlivu moci letní noci na čtenářovu fantazii (třeba k vymyšlení nějaké konejšivé báchorčky). Zde pouze konstatujeme: Pokud v našem světě existuje něco jako lidská moudrost, pak určitě souvisí s tím, jak její nositel dokáže zacházet se svými sebeklamy.

František Houdek

DOGMA

300: VZESTUP IMPÉRIA – paralelka k první Trístovce. Zatímco ta se těžce vymezovala proti tělesně postiženým, černochům a homosexuálům, tady jsou muži milující muže vzati nejen na milost, ale záběry na (polo)obnažená svalnatá těla bojující naturalisticky kontaktně vzbuzují zejména v první polovině dojem, že snímek je určen hlavně čtyřprocentní menšině. (Manželka krále Leonidase to trefně komentuje slovy: „Přišel sis ho vyhnout při pohledu na mé válečníky?“) Jako už v několika filmech z poslední doby je tu největší chlap ženská – Eva Greenová, která navíc ukáže prsa, takže snímek uspokojí i heterače.

Až na oheň má film dobré triky a přesnou hudbu, díky níž si užijete i jindy přepálenou hlasitost velkých kin; doporučuji jít na něj do IMAXu. Snímku chybí sice konec, ale bavil mne víc než 'jednička' – víc se tu bojuje a mň křičí „Sparta!“ – a také jsem neměl pocit odevzdanosti válečníků jako tehdy.

Jen jedno bych rád věděl: kdy a proč se ti stateční bojovníci odhodlaní padnout při obraně své vlasti změnili v Řeky, jak je známe dnes – fňukny žebrající o peníze a nařikající, že stát začal šetřit. Jestli to má na svědomí demokracie, kterou tehdy bránili, tak se na to snad měli radši vykašlat...

CAPTAIN AMERICA: NÁVRAT PRVNÍHO AVENGERA – je takový dvojsečný snímek. Na jednu stranu obsahuje dlouhé, začasté zbytečné kecací bloky, na druhou stranu jsou akční scény patřičně velkolepé a zábavné. Stříh v nich je na jednu stranu tak zběsile rychlý, že při kontaktních soubojích spíš tušíte, než vidíte, co se děje, na druhou stranu vám to nebrání vychutnat si fakt dobré „dobývání auta“. Vesměs tu chybí humor, zato je tu pro Čechy bonusová figura zrádce vypadajícího jak Martin Barták, se kterou je náležitě drsně nakládáno. Asi nikoho nepotěší neskrývaná obhajoba Američanů ve finále, někoho však pobaví (neumyslne?) vyznění filmu, totiž že kádrové čistky jsou nezbytné – prostě jednou nácek, vždycky nácek. Jasně, sám Kapitán je z podstaty suchar (což Mirka Spáčilová zase jednou nepochopila), ale vedlejší efektové střelby a akce jsou nezvykle drsné a tušeně mokré (čti: krvavé)...

NEED FOR SPEED – je film o rychlých autech a pomalých chlapcích. Dlouho trvá nástup úvodního podrazu, dlouhé jsou (primitivní) dialogy i (taky primitivní) nenávislné pohledy, únavně dlouhý je proto film – 130 minut. Závody jsou slušné, ale je jich málo, s jedinou (!!!) pořádnou bouračkou, takže s lítostí vzpomínáte na Kobru 11. Jako by tvůrci nechťeli nikoho naštvat: stěžovatele na množství krve a mrtvol ve filmech ani policajty – ti nakonec odvádějí v poutech nejen hlavního hrdinu, ale i hlavního padoucha, a vůbec, ale fakt doopravdy vůbec jim nedají pocítit, že kvůli nim několik jejich parťáků zařvalo. (Ještě jednou: to není ironie, tak to doopravdy je!) Říkal jsem si: děj přetřpím a odměnou mi budou autíčka. Děj jsem opravdu protřpěl a odměnou mi bylo ho-, hodně velké nic.

NOE – upomíná na „porno“ scénu ze Slunce, seno a pár faček: „Prosím tě, Josef, cos nám to pustil? Tady se chlápek po-

rád modlí, nějaký svatý tam lítaj, žádný kozy, nic...“ Jinými slovy, akční katastrofičárna se nekoná. Taková sekvence je tam jenom jedna, a jinak zbývají dvě hodiny náboženské inscenačky. Pravda, efektní, výpravné, relativně odlišné od běžného pojetí náboženských filmů, ale přeci jen nepříliš záživné. Zato poučné to je, to ano. Odněl jsem si z toho, že žít s věřícím je peklo, a že Bůh má rád vegetariány a incest (což vysvětluje, proč je na světě tolik debilů).

POMPEJE – jsem chtěl vidět pro katastrofu samou a tu jsem viděl a celkem mě potěšila. Ovšem byla jediná. Trapný příběh (promiň, Titaniku, že jsem se ti kvůli těmuž tak posmíval), unylí herci (díky bohům za genetické dědictví rodu Sutherlandů), smutně komické postavy (zase jednou je největším chlapem žena – navíc ve vedlejší roli) a nevtipný jediný vtip (navíc, ach

jo, vykradený z Gladiátora). Prostě Titanic na souši se tomuhle snímku přezdívá plným právem: je podobně zbytečný jako loď, kterou cunami vyhodilo na nedostupná skaliska.

TRANSCENDENCE – Bacha, spoiler, a bacha, nebyl jsem tak úplně nadšený ani z Počátku, ani z trilogie o Temném rytíři. Neodiskutovatelným faktem ovšem je, že než vědátor pokoušející se o stvoření umělé inteligence inkasuje kulku, začne umírat, přejde na druhou a třetí stranu (rozuměj ke smrti a současně do počítačových systémů) a začne páchat zázračně lékařství pomocí nanotechnologií, uplyne hodina a půl. Pak si nějaká místa uvědomí, že supersilní předáci mohou být i supersilní vojáci, a vytáhnou do boje...

Podobně jako v Počátku tu nejsou špatné efekty, ale mohlo a mělo jich být víc, a tak jediným výrazným pozitivem zůstává negativnost všech hlavních postav. (Teda, pokud nebudete tak naivní a neuvěříte, že Caster alias Johnny Depp by fakt a navždy chtěl pro svět a lidi jen dobro, a taky pokud nebudete hysteričnost jeho manželky zaměňovat za lásku. Pokud ano, tak pámbů s vámi a Christopher Nolan pryč.)

ZRCADLA 1 + 2 – jsem potkal v televizi, a pokud dvojka je tuctový horůrek, pak jedničku doporučuji: víceméně originální nápad, temná a docela syrová atmosféra, příjemné bafačky, prostě nenápadná lahůdka.

AMAZING SPIDER-MAN 2 – je stejně velkolepý, jako patetický, a jen o něco méně nudný. Přiznávám, nenašel jsem sílu vidět jedničku (stále nové začátky mi lezou na nervy), ale teď jsem zjistil, že Spidey je nesympatický, Gwen Stacyová nehezká, Harry Osborn vypadá jako Draco Malfoy a Electro jako mladý Palpatin. K tomu přičtete čítankově tupé dialogy a nezáživný roztahaný scénář a máte ohledně trojky jedinou naději: že Spí-

Desátý ročník ankety Aeronutilus

Výsledky už desátého ročníku prestižní ankety Aeronutilus, oceňující nejvýznamnější díla žánrů sci-fi, fantasy a horror, byly tradičně vyhlášeny v rámci závěrečného večeru na Festivalu Fantazie v Chotěboři 5. července.

Tradiční moderátor Jarek Mostecký se nemohl vyhlášení ze zdravotních důvodů zúčastnit, a tak jej neméně dobře protentokrát nahradila hvězdná dvojka Vašek Pravda a Sylvie „Draky“ Šustrová.

Kategorie Kniha roku se stala záležitostí Vilmy Kadlečkové, která s románem Mycelium: Jantarové oči slavila po zisku Ceny Akademie SFFH další úspěch a k loňské sošce Aeronautila za povídku roku si může doma na mahagonovou poličku postavit už druhou krásnou kovovou „raketku“ s rozsochou na špičce, představující kosmický koráb Aeronutilus z nesmrtného románu J. M. Trosky Zápas s nebem.

.....
DOGMA (dokončení z minulé strany)

d'a nestihne zasáhnout včas a Rhino toho v epilogu populisticky burcujícího haranta rozdupe na atomy.

DIVERGENCE – je, jako kdyby se dystopii pokusila napsat Stephenie Meyerová. Čili stmivacím fanouškům doporučujeme, příznivce Hunger Games varujeme.

GODZILLA – přišla o to, co jsme na podobných filmech vždycky milovali: šlapání v mrakodrapech a proměňování tanků v louže roztaveného kovu. Mrakodrapy (a křižníky) se tu pravda hrouť, ale víc než co jiného na pozadí, jen jako doplněk k souboji monster, a o armádních ztrátách se pouze mluví – jen abychom probůh nemuseli ukázat, že v té apokalypse umírají lidi... Hlavním hrdinou je nesympatický cynik, který nechce vědět, kdo nebo co mu zabilo matku, a ostatní postavy jsou tak zbytečné, jako už dlouho ne. Nenudil jsem se, ale ani nebvil – tahle Godzilla kolem mne prošla bez toho, aby mne do hlavy ťukl byť jen úlomek střešní tašky, o zásahu panelem nemluvě...

TRANSFORMERS: ZÁNİK – jsem viděl po pauze, kterou jsem si dal s druhým a třetím dílem. Jako desetiletého kluka by mne bavil víc než jednička, jako dospěláka mne taky bavil víc než jednička, i přes závěrečné dinosaurus ex machina, přesto, že hlavní hrdina je spíš outsider než zneuznaný vědecký génius, i přesto, že přítel hlavní hrdinky je sralbotka k ničemu a ona sama má skoro největší koule ze všech zúčastněných chlapců (a sexy nohy v džínách). Navíc je tu příjemný Stanley Tucci a hlavně docela dost efektních scén (půjďte-li na to do IMAXu, umocněte prosím na druhou), ve kterých létají a padají nejen roboti a auta, ale i lodě. Jasně, Michael Bay neumí scény, kde něco nevybuchuje, ale za ty vybuchující jsem mu to protentokrát odpustil. A mimochodem, tenhle film je asi třikrát godzilatější než poslední Godzilla, takže s coby letní bouchací kuličkou jsem s ním byl spokojen.

Filip Gotfrid

Kategorie Povídka roku pak skončila překvapením. Už proto, že mezi pěti nominovaných se nedostalo žádné „profláknuté“ jméno některého z tradičních sběratelů cen a ocenění. Mezi nimi potom na základě hlasování návštěvníků Festivalu Fantazie zvítězil Jan Žlebek s povídkou Popel, nebo prach, která vyšla v antologii Legendy: Prokleté knihovny.

Kategorie Nejlepší obálky knihy nebo časopisu se v posledních letech stává soukromou párty Jany Šouflové, a stejně tak tomu bylo i letos. Za obálku antologie Legendy: Prokleté knihovny, vydané nakladatelstvím Straky na vrbě, získala letos už čtvrtého Aeronautila, a to tedy klobouk dolů.

Zrovna tak v kategorii Nejlepší web kralují, a rozhodně ne první rok, internetové stránky časopisu XB-1.

Během vyhlásování cen Aeronutilus tradičně probíhá i uvedení významných postav české fantastiky mezi Velmistry žánru. I velmistři žánru získávají sošku Aeronautila, tentokrát pro změnu skleněnou. Z vůle hlasujících je uveden jako velmistr žánru do lóže organizátorů (organizátoři, nakladatelé) Michael Bronec, který je ale nejen organizátor, editor a vydavatel, ale také úspěšný autor a překladatel.

Do lóže autorů (spisovatelé, výtvarníci, překladatelé) byl letos jako velmistr žánru uveden Jiří W. Procházka. **-jm-**

.....
NON FICTION

Jiří Kovařík, Leonid Křížek

Historie evropských duelů a šermu

svazek I, od starověku k branám renesance

Jak demonstuje film *2001: Vesmírná odysea*, prvním nástrojem, který si člověk vyrobil, byla zbraň. V době bronzové nabyly převahu zbraně sečné a bodné a s nimi se zrodilo i umění, jak tyto zbraně ovládat – šerm, který posléze posunul násilí k rituálu. K nejritualizovanějším bojům pak patří souboje a právě ony jsou námětem knihy autorů historika Jiřího Kovaříka a šermíře Leonida Křížka. Jedná se o první díl trilogie, která pokrývá celou historii evropského duelu, jenž na našem kontinentu nabyl až podoby „božího soudu“ – prostředku, jímž měla vyšší moc vyjádřit, která strana je v právu.

Leonid Křížek, jehož nakladatelství se na vydání knížky podílelo s Mladou frontou, se postaral, aby byla knížka graficky dokonale provedena a text doprovázen množstvím kvalitně reprodukováných ilustrací. Je to knížka vytvořená s láskou a

potěší nejen milovníka šermu, ale i každého zájemce o vojenskou historii a vůbec o vývoj evropské civilizace, neboť souboje patří k jejím významným fenoménům a setkáváme se s nimi jak ve výtvarném umění, tak literatuře, což knížka bohatě dokumentuje.

František Novotný

Mladá Fronta / Elkapress, Praha 2013, 17×24 cm, 280 str., 359 Kč

